

Budget 2024

Västra Götalandsregionen
och planer för åren 2025 - 2026

Liberalerna

23

Ansvar och framtidstro

Västra Götaland, Sverige och världen går tuffare tider till mötes. En perfekt ekonomisk storm, med rekordhög inflation, lågkonjunktur och högre räntor, sveper över landet. Den i kombination med Putins fasansfulla krig i Ukraina och en alltmer orolig omvärld gör läget synnerligen bekymmersamt, inte minst för hushåll och företag. Allt detta påverkar Västra Götalandsregionen. Det är en storm som behöver ridas ut.

Liberalerna och GrönBlå Samverkan drev, under våra åtta år vid makten, en ansvarsfull ekonomisk politik. Det är en politik som har lett till att Västra Götalandsregionen i dag har ett stort eget kapital och en låg skuldsättning. Det är finansiella muskler som nu kan användas för att hantera tillfälliga ekonomiska påfrestningar utan att de långsiktiga förutsättningarna urholkas. Det är i svåra tider, som i den storm vi nu befinner oss i, som den skattefinansierade välfärden behöver fredas i så stor utsträckning som möjligt. Men även för att ge hälso- och sjukvården och dess personal andrum efter den värsta pandemin på ett sekel.

Därför lägger Liberalerna nu fram en budget till regionfullmäktige som tar ansvar för regionens verksamheter. För att möta det ekonomiska läget och för att hantera kraftigt ökade pensionskostnader underbalanseras budgeten då det föreligger synnerliga skäl för det. Samtidigt genomför vi flera riktade och särskilda besparingar för att kunna finansiera viktiga reformer för den nära hälso- och sjukvården och satsningar på kulturen.

Liberalerna driver en linje med ordning och reda i finanserna. För 2025 och 2026 planeras det för överskott, vilket innebär en budget i balans över planperioden. Det förutsätter att verksamheterna anpassar sin verksamhet till planerad och beslutad budget. Det kräver en strikt budgetdisciplin och en förstärkt uppföljning. Det gäller särskilt sjukhusstyrelsernas ekonomi.

Det liberala uppdraget är på många sätt viktigare än på mycket längre. Illiberala och antiliberala krafter utmanar det toleranta och öppna samhällsbygget. Utifrån liberala idéer tar vi strid för varje människas frihet att forma sitt eget liv. Vi identifierar, bekämpar och river hinder för människors frihet. För oss innebär det ett socialt ansvarstagande där vi vill förbättra varje individs livschanser genom att utjämna de förutsättningar som befinner sig bortom den enskildes kontroll, utan socialistisk likriktning. Det är därför som vi kämpar för att öka friheten för dem som har minst frihet.

Liberalerna prioriterar hälso- och sjukvården. Finansieringen behöver säkras, valfriheten ska öka, tillgängligheten förbättras och vårdköerna kapas. Vården behöver komma betydligt närmare patienterna, där alla och envar har rätt till en fast läkarkontakt. Därför behöver primärvården stärkas och omställningen av hälso- och sjukvården intensifieras.

Liberalerna försvarar kulturen. Västra Götaland ska ha ett kulturliv som når och angår invånarna. För oss är det viktigt att kulturens infrastruktur säkras för framtiden, att den kulturella friheten försvaras samt att kulturens kvalitet och dess lyskraft värnas. För oss är det ett lackmustest. För kulturen ska utmana och provocera, knyta samman och förena – även i svåra tider.

Västra Götaland ska vara en region där man vill bo, arbeta och verka. Det är då som nya företag kan starta, idéer kan bli till verklighet och företagsamheten blomstra. Därför vill vi liberaler investera i ny infrastruktur och i en fungerande kollektivtrafik som knyter oss samman, men som även får regionen att växa sig starkare. Det ska vara bekvämt, enkelt och tryggt att resa kollektivt eller med egen bil, oavsett om du bor i storstaden eller på landsbygden. Det är också så som besöksnäringen kan berika och locka till nya möten och besök. Allt detta är helt avgörande för att

skapa ett konkurrenskraftigt näringsliv, attrahera både kapital, arbetskraft och för att säkra kompetensförsörjningen.

Västra Götalandsregionen ska även fortsatt var en pådrivande kraft för en progressiv miljöutveckling och ta ett stort ansvar i klimatomställningen och att nå det globala klimatavtalet. För klimathotet kräver en politik som bromsar och stoppar klimatförändringarna, värnar och förvaltar vår gemensamma miljö.

Regionens medarbetare ska mötas av en bra arbetsmiljö och attraktiva arbetsplatser. Det förutsätter att ansvar och befogenheter ges till första linjens chef. På så sätt frigörs kraft, kunskap, kreativitet hos medarbetarna och i vår organisation. På våra arbetsplatser ska erfarenhet och kompetens alltid löna sig.

Ska Västra Götalandsregionen ta sig genom stormen behövs ett ledarskap och en politik som gör skillnad. Nu är inte tid för otydlighet och ineffektivitet eller för en politik med allt till alla, för en sådan kurs riskerar att förvärra läget. Nu krävs tydliga och liberala prioriteringar. Det är så Västra Götaland blir friare och rikare.

Alla människor ska ha möjligheten att ta sig dit de vill. Oavsett var de kommer ifrån och vilka drömmar de än bär på. Därför lägger Liberalerna i Västra Götalandsregionen fram ett förslag till budget som tar ansvar och som skapar framtidstro.

Pär Lundqvist

Gruppledare och regionråd för Liberalerna i Västra Götalandsregionen

Innehåll

Budgetens långsiktiga mål	6
Budgetens roll	8
Uppföljning av budgetens mål och fokusområden	8
Nämnders och styrelser fortsatta arbete med budgeten	8
Hälso- och sjukvård	9
Fokus på primärvården och fast läkarkontakt	9
Utveckla närsjukhusens roll i den nära vården	10
Utveckla vården för årsrika	10
En jämställd och jämlik vård	11
Sjukresor för en jämlik och tillgänglig vård	12
En trygg och tillgänglig akutsjukvård	13
En god tandhälsa hela livet	13
Lyft den psykiska hälsan	14
Krafttag mot ungas psykiska ohälsa	15
Patientsäkerhet och läkemedel	15
Växla upp folkhälsoarbetet	16
Digital vård	16
Strategi för hälso- och sjukvården	17
Regional utveckling	18
Fler företag och fler i jobb	18
Infrastruktur för tillväxt och utveckling	19
Rusta upp och bygg ut infrastrukturen	20
Regional utvecklingsstrategi	21
Kollektivtrafik	22
Bättre trafik i hela regionen	22
Hållbar finansiering av kollektivtrafiken	22
Trafikförsörjningsprogram för Västra Götaland	23
Kultur	24
Kulturen ska stå på egna ben	24
Ett offensivt uppsökande bildningsuppdrag	24
Ett stärkt stöd till det fria kulturlivet och kulturens infrastruktur	25
Mer plats för kultur	25
Stärkt läsfrämjande i regionen	25
Värna institutionernas lyskraft	25
Kulturstrategi för Västra Götaland	26

Västra Götalandsregionens	
ledningsfunktioner	27
Regionstyrelsen	27
Fastigheter, service, logistik	27
Inköp och upphandling	28
Säkerhet och beredskap	28
IT och digitalisering	29
Västra Götalandsregionens	
medarbetare	30
Övergripande arbete och inriktning	30
Kompetens och erfarenhet ska löna sig	30
Samordnad utbildning, kompetensutveckling och kompetensförsörjning	30
En god arbetsmiljö	31
Hållbarhet	32
Ekonomi	33
Skatteintäkter och generella statsbidrag	34
Fördelning av regionbidrag och satsningar under perioden	34
Tabellverk Regionbidrag	36
Fördelning av riktade statsbidrag	37
Investeringar	37
Pensionsåtagandet	37
Likviditet	37
Eget kapital	37
Soliditet	37
God ekonomisk hushållning	38
Ekonomisk inriktning för Västra Götalandsregionen	38
Finansiella mål	38
Resultaträkning	39
Balansräkning	40
Förslag till beslut	41

Budgetens långsiktiga mål

- En hållbar och konkurrenskraftig region.
- En tillgänglig och produktiv hälso- och sjukvård med kvalitet.
- Kultur och bildning med lyskraft.

Sammanställning av budgetens mål

Prioriterade mål för 2024 – 2026

Stärka innovationskraften – för ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i framkant.

Bygga kompetens – för kompetensförsörjning och livslångt lärande.

Knyta samman Västra Götaland – för hållbar och förbättrad tillgänglighet.

Ett kulturliv som når och angår invånarna i Västra Götaland.

Takten i omställningen till nära vård behöver öka.

Resurser fördelas så att de ger mest möjliga nytta och säkrar en jämlik vård.

Invånarnas tillgång till digitala vårdformer ska öka, liksom verksamhetens användning av digitala lösningar.

Fokusområden 2024

- Kraftsamla för digitalisering.
- Kraftsamla för elektrifiering.
- Kraftsamla för cirkulära affärsmodeller.
- Öka takten i Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om.
- Kraftsamla för fullföljda studier.
- Uthållig samverkan kring infrastrukturutveckling.
- Andelen hållbara resor ska öka i hela Västra Götaland samt ökad marknadsandel.
- Kollektivtrafikens självfinansieringsgrad ska öka.
- Kulturens infrastruktur ska stärkas.
- Kraftsamla för ökat deltagande.
- Kulturens kvalitet och lyskraft ska värnas.
- Antalet patienter med fast läkarkontakt ska öka.
- Antalet patienter per läkare i primärvården ska minska.
- Primärvården ska i vårdformer bedöma och möta sina patienters behov dygnet runt.
- Primärvården ska verka proaktivt för den enskilde så att framtida vårdbehov minskas.
- Stödet till den kommunala vården behöver utvecklas.
- Fler mobila och nära vårdformer ska utvecklas.
- Det systematiska prioriteringsarbetet ska breddas till att även omfatta nya vårdförlopp, arbetssätt och ambitionshöjningar.
- Kvinnosjukvårdens andel av budgeten behöver öka.
- Arbetet med medicinsk kvalitet ska utvecklas.
- 1177 ska utvecklas för att bli den naturliga vägen till vård.
- Införa individualiserat digitalt stöd för patienter.
- Andel patienter som bedöms och omhändertas digitalt ska öka.

Bästa möjliga kunskap ska finnas tillgänglig och användas i patientmötet, eller av patienten själv i sin egen vård.

- Vårdutbildade medarbetare ska avlastas arbetsuppgifter som inte kräver vårdutbildning.
- Implementeringen av effektiva vårdprocesser och arbetssätt behöver stärkas.
- Arbetet med uppgiftsväxling behöver öka.

Invånarnas tillgång till den vård de behöver ska öka.

- Ökat antalet tillgängliga vårdplatser för att minska problemet med överbeläggningar.
- Nyttjandegraden av vårdens lokaler ska öka.
- Delar av den planerade vården på akutsjukhusen ska flyttas ut till närsjukhus eller andra specialistmottagningar.
- Väntetiderna för både förstabesök och behandling ska minska.
- Fortsatt utveckling av första linjens sjukvård för psykisk ohälsa.
- Öka tillgängligheten till vård för barn- och ungdomar med psykisk ohälsa.
- Fler vårdval ska införas för att minska ojämlig tillgång på vård.

Skapa attraktiva arbetsplatser och förbättra möjligheten till karriär- och kompetensutveckling.

- Erfarenhet och kompetens ska löna sig.
- Nya och förändrade arbetssätt behöver utvecklas.
- Öka kompetensutveckling för att bättre nyttja digitaliseringens möjligheter.
- Förutsättningar och mandat ska stärkas för första linjens chef.
- Fokus på användarupplevelsen behövs vid införande av digitala lösningar.
- Antalet utbildningsplatser för att säkra kompetensförsörjningen ska öka.

Säkra behovet av återhämtning och avlastning.

- Införande av schemaplaneringssystem och standardiserad schemalägningsprocess.
- Bemanningsplanering och arbetstidsförläggning behöver förbättras.

En hållbar ekonomisk utveckling.

- En budget i balans och långsiktigt hållbara finanser.
- Invånarna får valuta för skatten och en välfärd med hög kvalitet.
- Önskad administration ska minska.

Budgetens roll

Västra Götalandsregionen, med sina 49 kommuner, samlar cirka 17 procent av Sveriges befolkning och har en omsättning på drygt 75 miljarder kronor. Bildandet av regionen 1999 byggde på två bärande principer, dels öka det regionala inflytandet över frågor som är viktiga för invånarna, dels utveckla hälso- och sjukvården genom ökad samverkan och arbetsfördelning. Dessa principer ligger fortsatt fast och utgör budgetens långsiktiga mål, det vill säga att Västra Götaland ska vara en hållbar och konkurrenskraftig region och ha en tillgänglig och produktiv hälso- och sjukvård. I dag har regionen ansvar för och bedriver verksamhet främst inom fyra övergripande områden; hälso- och sjukvård, regional utveckling och miljö, kollektivtrafik samt kultur. Regionen har även ett ansvar och en roll som samhällsaktör lokalt, regionalt och nationellt.

Budgeten är Västra Götalandsregionens överordnade styrdokument. Budgeten beskriver den politiska inriktningen som ska prägla utvecklingen de närmaste åren. Regionfullmäktige fastställer budgeten och den utgör grunden för allt arbete som utförs i Västra Götalandsregionens verksamheter. Till detta kommer, av regionfullmäktige antagna, styrdokument som ger en mer detaljerad inriktning för Västra Götalandsregionens verksamheter. Det gäller särskilt den regionala utvecklingsstrategin, kulturstrategin, strategin för omställningen av hälso- och sjukvården samt trafikförsörjningsprogrammet. Vid eventuella konflikter mellan styrdokument och budget gäller den senast antagna budgeten. Budgeten innehåller en plan för verksamheten och ekonomin över en treårsperiod samt mål och riktlinjer.

I budgeten anges skattesats och anslag. Av budgeten framgår hur verksamheten ska finansieras och hur den ekonomiska ställningen beräknas vara vid budgetårets slut. De finansiella mål som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning anges. I en särskild sammanställning redovisas prioriterade mål och fokusområden för 2024 och kommande år.

Uppföljning av budgetens mål och fokusområden

De mål som är redovisade i budgeten ska följas upp av mätbara kvalitativa och kvantitativa indikatorer, som fortlöpande ska redovisas till nämnder och styrelser samt till regionfullmäktige i samband med delårsrapporter och årsredovisning.

Nämnders och styrelser fortsatta arbete med budgeten

Nämnder och styrelser får utöver regionfullmäktiges mål lägga fast ett par prioriterade mål anpassat till det egna uppdraget, som inte kan riktas mot annan nämnd eller styrelse. Dessa får inte stå i strid med regionfullmäktiges mål. Nämnder och styrelser ska i allt arbete ha ett fokus på jämställdhet, mångfald samt att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättningar. Det innebär att statistik, utredningar och andra beslutsunderlag ska genomsyras av dessa perspektiv.

Hälso- och sjukvård

Sveriges och Västra Götalandsregionens sjukvård är i många stycken i världsklass, men det finns problem och utmaningar. Trots att Sverige, i en internationell jämförelse, har relativt sett gott om ekonomiska resurser och många medarbetare så produceras färre besök och färre vårdtillfällen än i andra jämförbara länder. Dessutom har sjukvården problem med tillgänglighet och kontinuitet. Samtidigt upplever de som arbetar i vården att de är för få, att de inte räcker till, att arbetsmiljön är dålig och att de får ägna för mycket tid åt saker som de inte borde lägga så mycket tid på.

Regionens sjukhus har under längre tid haft problem med dålig tillgänglighet och långa köer, trots att betydande ekonomiska resurser har tillförts. Det krävs omfattande insatser för att effektivisera och öka produktiviteten för att både klara ekonomin i stort och förbättra tillgängligheten.

Grundproblemet är hur sjukvården organiseras och styrs. Det leder till ökad administration och överorganisering samt till brister i kvaliteten. Många gånger ligger sjukvården i framkant på den medicinska utvecklingen med ny teknologi, nya behandlingsmetoder, nya läkemedel och ny kunskap. Samtidigt har sjukvården svårt att förändra sina arbetssätt, rutiner, organisationer och strukturer. För att komma till rätta med problemen krävs en rad nya svar för att få till en förändring på den enskilda vårdcentralen, vårdavdelningen, kliniken eller mottagningen. Det kräver att ansvar, makt och befogenheter i möjligaste mån decentraliseras till första linjens chefer och deras medarbetare.

Fokus på primärvården och fast läkarkontakt

Primärvården måste stärkas så att den kan möta patienternas behov av nära och tillgänglig vård. Västra Götalands husläkarreform, med en fast läkarkontakt, ska värnas och utvecklas för att fortsätta stärka primärvården. Detta är viktigt för att förbättra kontinuiteten och effektivisera sjukvården. Det långsiktiga målet ska vara att alla har en husläkare. Varje läkare ska ansvara för sina listade patienter och samordna den vård de behöver, men också arbeta med förebyggande åtgärder. Genom god patientkännedom kan husläkaren ansvara för när patienten behöver sjukhusvård och veta när patienten är redo att gå hem till eget boende. För att stärka den nära vården ska den fasta läkarkontakten få rätt att lägga in sin patient på närvårdsavdelning på sjukhusen. En utredning ska tillsättas för att föreslå hur det kan bli möjligt.

Det behövs betydligt fler specialister i allmänmedicin och ST-läkare i primärvården. Färre patienter per läkare bidrar även till en hållbar arbetsbelastning och bättre arbetsmiljö. Det nya nationella riktmärket om 1 100 invånare per specialisläkare i primärvården är ett viktigt verktyg för att ställa om vården. Arbetet med att ta fram en långsiktig plan för hur det nationella riktmärket ska nås behöver skyndsamt komma på plats och antas.

För att stärka vårdcentralerna och primärvården samt anställa fler läkare genomförs en riktad satsning där 200 miljoner kronor tillförs den Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden i ett första steg under 2024. Satsningen förstärks sedan med ytterligare 300 miljoner under 2025 och 300 miljoner 2026. Det bidrar till att öka takten i omställningen till en nära vård och till att primärvården arbetar mer proaktivt. Dessutom skapar det utrymme för primärvården att ta hand om ett utökad uppdrag där den fasta läkaren och vårdcentralen tar större del av vårdbehoven.

Primärvården ska i större utsträckning och vid behov kunna omhänderta sina patienter dygnet runt. Primärvårdens jourmottagningar är en viktig länk i regionens sjukvårdssystem, då de avlastar akutmottagningarna på sjukhus och bidrar till att patienter får adekvat vård på rätt vårdnivå. De är en viktig del i omställningen till en nära vård. Det kan handla om en rad olika akuta tillstånd, mindre skador, infektioner, smärta och andra akuta medicinska problem. De är tillgängliga kvällar, nätter, helger och helgdagar när övriga vårdcentraler är stängda. Genom att erbjuda snabb och tillgänglig

vård vid akuta behov bidrar jourmottagningar till att förbättra patienters hälsa, säkerhet och välbefinnande. Därför är det viktigt att värna de mottagningar som idag finns och att fler inte avvecklas. För att säkra finansieringen tillförs Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ytterligare resurser.

Samverkan mellan akutsjukhusens specialistvård, primärvården och den kommunala vården kring sköra patienter och äldre måste stärkas. För att ge bättre tillgänglighet dygnet runt. Digital teknik gör det även möjligt att bedriva vård nära patienten, oavsett fysisk plats eller tid. Arbetet med att bedöma och omhänderta patienter digitalt behöver öka både för att nyttja resurser bättre och för att möta patienternas behov av tillgänglighet. Vidare behövs förbättrade rutiner på vårdavdelningarna kring in- och utskrivning av patienter. Patienthotell vid akutsjukhusen kan bidra till förbättrad trygghet för patienter och anhöriga.

Vårdval Rehab stärker den enskildes inflytande till sin egen vård genom att erbjuda fritt val av rehabenhet. Vårdvalet har stärkt rehabiliteringen som tidigare har varit eftersatt i regionen och avlastat sjukhusen. Vårdvalet fyller en viktig funktion. Sedan Vårdval Rehab infördes har kostnadsutvecklingen dock varit för hög i förhållande till andra vårdformer. För att dämpa utvecklingen framåt införs en riktad anpassning över de kommande tre åren och en översyn görs av bland annat tilläggsersättningen vid förstagångsbesök.

Utveckla närsjukhusens roll i den nära vården

I Västra Götaland finns flera närsjukhus som fyller en viktig roll i hälso- och sjukvårdssystemet och som varje dag avlastar akutsjukhusen. Under många år har trenden varit att koncentrera vård till färre enheter. I vissa fall har det inneburit nya verksamheter och arbetssätt inom närsjukhusen, men i många fall har detta inneburit att verksamheter koncentreras till akutsjukhusen.

Västra Götalandsregionen är geografiskt en stor region där det är stora skillnader inom regionen på närheten till ett akutsjukhus. Närsjukhusen måste vara en del i omställningen till nära vård och deras roll behöver omdefinieras. Närsjukhusen bör bli en aktiv, tillgänglig resurs av specialistkompetenser för sitt närområde, för sköra patienter och som stöd till såväl primärvården som den kommunala vården.

Närsjukhusens särart ska värnas och utvecklas efter lokala förutsättningar. Närsjukhusen ska driva närsjukvårdsplatser i samarbete mellan specialistvård, operationsverksamhet, kommunal vård och primärvården.

Det skapar trygg och god vård för patienter som behöver tillsyn efter operation, förberedelse inför operation eller för utskrivningsklara patienter som har behov av tillsyn som inte kan ges hemma. Närsjukhusen kan med fördel samla olika huvudmän och verksamheter, såväl privat som offentligt drivna.

Utveckla vården för årsrika

Äldre ska veta att vården finns när de behöver den. Hos den fasta läkarkontakten som man själv har valt, genom hemsjukvård eller på äldreboendet. Det är helt centralt att äldre ges rätt till trygg och värdig vård. Den demografiska strukturen kräver ett ökat utbud av vård för äldre. Samtidigt gör den medicinska utvecklingen att fler kan få hjälp till hälsa och livskvalitet. Tillgång till senaste och bästa medicinska praxis inom varje medicinskt område måste vara jämlik över hela regionen. De stora sjukdomar och besvär som kommer med åldern behöver tas om hand bättre. Vård och behandling måste utvecklas.

Västra Götalandsregionen ska gå i bräschen för forskning, evidens och utveckling på området. All form av åldersdiskriminering och ålderism ska motverkas. Hälso- och sjukvården måste göra upp

med slentrianmässigt satta åldersgränser. I de fall där Socialstyrelsen avråder från screening, exempelvis mammografi efter 74 år, är organiserad provtagning i stället ett alternativ.

Under pandemin blev det uppenbart att vården av äldre och sköra patienter behöver förbättras. Äldre patienter ska ha en fast läkarkontakt vid sin vårdcentral, en läkare som tar ett helhetsansvar och fungerar som lots genom vården. Den fasta läkaren ska ha ett samordningsansvar för läkemedelsbehandlingen för att minska risken för felmedicinering och läkemedelsförgiftning. Alla äldre ska regelbundet erbjudas en läkemedelsgenomgång. Samverkan mellan kommunernas omsorg och den regionala sjukvården behöver stärkas och den medicinska kompetensen inom kommunens omsorg måste säkras. Allt fler äldre får avancerad sjukvård i hemmet, via kommunernas hemsjukvård. För att detta ska fungera måste läkarbemanningen, i både ordinärt som särskilt boende, säkerställas.

Fler arbetsterapeuter och fysioterapeuter i primärvården underlättar ett rörligt liv, motverkar fallskador, infektioner och annan sjuklighet. Alla patienter som lämnar en vårdepisod vid sjukhus ska ha en vård- och rehabiliteringsplan. Vårdsamordnare eller vårdlotsar ska kunna hjälpa kroniskt sjuka och deras anhöriga med sjukvårdskontakter och stöd vid oro och särskilt stöd ska ges till anhöriga som är barn. Personal som arbetar med barn ska ha särskild utbildning i detta. Samtidigt behöver samhället rusta äldre människor och deras anhöriga för att på ett bättre sätt möta äldres sjukdomar. Regionen behöver ta ett större ansvar för att avlasta anhängvårdare.

Gemenskap och sociala relationer är viktiga för vår hälsa och under de senaste åren har personer som lever i ofrivillig ensamhet ökat. Det kan ha inverkan på både den psykiska och somatiska hälsan. Västra Götalandsregionen, tillsammans med kommuner och det civila samhället, har en roll i att minska den sociala ohälsan som genereras av ofrivillig ensamhet.

En jämställd och jämlik vård

Sjukvården bygger i stor uträkning på en norm där mediciner och behandlingar är anpassade till män. Detta leder till att kvinnor erbjuds en kvalitativt sämre vård. Kvinnor ska inte behöva vänta längre, ges billigare mediciner eller bemötas på ett sämre sätt än män. Det ska inte få förekomma medicinskt omotiverade skillnader i vården mellan kvinnor och män. Därför krävs ett tydligt jämställdhetsperspektiv inom hälso- och sjukvården, lika viktigt är att evidens och forskning stärks på området. Det är centralt att säkerställa finansieringen till kvinnosjukvården, vars andel av budgeten behöver öka. Det är en förutsättning för att stärka en sammanhållen vårdkedja för kvinnosjukvården och mödra- och förlossningsvården.

Idag är det allt för svårt att få tid för gynekologisk undersökning. Den som inte har en gynekolog sedan tidigare har svårt att hitta en och de privata gynekologerna har inte möjlighet att ta emot fler patienter. I delar av regionen har sedan tidigare bristen på öppenvård lett till att patienterna behöver söka sig till sjukhus. För verksamma gynekologer är det en hög arbetsbelastning. För patienterna innebär detta ojämlig tillgång till vård. Därför ska ett nytt vårdval utredas och införas inom gynekologi.

Kvinnor som drabbas av förlossningskomplikationer ska erbjudas hjälp och därför behövs tydliga rutiner för att undersöka och följa upp skador och komplikationer som kan uppstå. Vården för kvinnor som drabbas av förlossningsdepression eller förlossningspsykos behöver lyftas.

Sedan ett par år tillbaka har ett arbete pågått med att förbättra vården för personer som utsatts för våldtäkt i regionen. Patientavgiften för personer som söker vård efter att ha blivit utsatta för våldtäkt och sexuella övergrepp har även slopats. Nu behöver nya steg tas. Därför föreslås att en särskild mottagning för vård efter sexuella övergrepp inrättas. För detta avsätts medel i budgeten. Arbetsmiljön inom förlossningsvården måste förbättras. I ett normalläge ska personalen på

förlossningen kunna ta rast, gå hem i tid, ta ut sin kompensationsperiod i ledighet samt att få sin planerade semester. Därför är det viktigt med tydliga bemanningsmål. En barnmorska ska inte ansvara för mer än en födande kvinna i aktiv fas. För att detta ska kunna förverkligas måste åtgärder genomföras för att stärka möjligheten till att behålla, utveckla och attrahera personal.

Förutsättningarna för utbildning och kompetensutveckling inom förlossningsvården ska ses över. Under mandatperioden ska Västra Götalandsregionen ta ett strategiskt beslut om att etablera en ny förlossning och ett BB i Göteborgsområdet, eftersom verksamheten vid Östra sjukhuset behöver avlastas. Verksamheten kan med fördel utföras i privat drift.

Idag finns en rad faktorer, som inte har med vårdbehov att göra, såsom patientens kön, ålder, sociala tillhörighet, sexuella läggning eller etnicitet, som leder till olika tillgång till vård. Fortbildning behövs för alla som arbetar inom sjukvården kring skillnader i vård mellan olika grupper. Patienter ska behandlas olika i vården eftersom människor är olika, men vården måste vara likvärdig, där diagnoser och behandlingar sker på jämlika villkor.

Personer som har sällsynta hälsotillstånd är ofta i stort behov av olika former av vård, samtidigt som det ofta tar lång tid att få rätt diagnos. Dessa frågor kräver såväl nationellt som internationellt samarbete för att kunna erbjuda denna grupp patienter bästa möjliga vård. En central fråga är tillgången till mediciner för gruppen och här krävs ett ökat statligt ansvar för finansiering.

Kunskapen om hedersrelaterade frågor måste öka i hela samhället, så även inom hälso- och sjukvården. Västra Götaland var den första regionen i landet med en heltäckande regional medicinsk riktlinje om hedersrelaterat våld. Men arbetet behöver fortsätta och med ett tydligt barnrättsperspektiv. Att ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck samt en tydlig vägledning medför trygga medarbetare inom vården. Det bidrar till att utsatta personer uppmärksammas och identifieras. Vulvamottagningen vid Angereds närsjukhus, är en specialistmottagning, som finns riktade till könsstympade flickor och kvinnor. Det är en verksamhet som ska värnas och bidrar till att öka kunskapen i övriga regionen.

De som lever utan uppehållstillstånd har enligt lag rätt till akutsjukvård. Politikens uppdrag är inte att avgöra vilken vård som ska ges i den enskilda situationen, utan det måste göras självständigt av sjukvårdens professioner. Västra Götalandsregionen behöver stärka samverkan med civilsamhället för stöd till personer i behov av vård samt för att öka vårdens kunskaper om rätten till vård.

Sjukresor för en jämlik och tillgänglig vård

Kostnaderna för sjukresor har de senaste åren ökat. Delvis beror detta på ändrade regelverk för resor under pandemin, men även på exempelvis förändrade utbudspunkter inom specialistvården med en högre grad av koncentration. Kopplingen mellan vårdens strukturella planering och sjukresornas kostnader måste stärkas. Även om regionen inte har ansvar för patienters resor till sjukvård måste sjukvården och kollektivtrafiken organiseras så att det går att ta sig dit och hem igen under rimliga förutsättningar. Eftersom regionen är geografiskt stor kan införandet av patienthotell vara en väg framåt för patienter som behöver resa långt och vara tidigt på sjukhuset.

Patienter med planerade besök till sjukvården ska ha fria resor inom kollektivtrafiken, biljett ska finnas på kallelsen. För patienten innebär detta en förhöjd servicenivå. Fria patientresor skulle därtill innebära ett incitament för fler att gå över från resor med egen bil till kollektivtrafiken. Västtrafik får i uppdrag att utveckla trafik för långväga resor till vård, som inte omfattas av sjukresor och se över och anpassa kollektivtrafiken till sjukhusens schemaläggning.

Frihet att vara den du är

I Västra Götaland ska alla kunna vara den de är fullt ut, utan att styras av andra. Alla ska ha lika rättigheter oavsett kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Allt för ofta händer det att bristande kunskap gör att HBTQ-personer blir osynliggjorda eller får sämre bemötande. HBTQ-personer har, som grupp, en högre förekomst av psykisk ohälsa än hos befolkningen i allmänhet. Det handlar om riskbruk, beroende, ångestsjukdomar och depressioner. För homo- och bisexuellas och transpersoners välbefinnande i sjukvården krävs en ökad kompetens om de särskilda frågor som rör denna grupp. Fler verksamheter måste HBTQ-diplomeras.

Lundströmmottagningens expertkunskaper och långa erfarenhet är en viktig del för gott bemötande och en trygg och säker vård för personer med könsdysfori. Mottagningen ska flyttas till Sahlgrenska området och fler insatser behöver göras för att säkerställa fast läkarkompetens på mottagningen. Den generella kompetensen om transpersoner måste öka i hälso- och sjukvården, särskilt inom primärvården. Det är viktigt att fortsätta förebygga HIV. Möjlighet att få Re-exposure prophylaxis (PrEP) och Post-Exposure Prophylaxis (PEP) ska även ges på vårdcentralen och ungdomsmottagningar. Användning av bromsmedicin ska användas i förbyggande syfte.

En trygg och tillgänglig akutsjukvård

En tillgänglig akutsjukvård är helt avgörande för att kunna rädda liv. Människor ska känna trygghet i att de vid behov av akut vård ska få detta snabbt och med ett kompetent och bra bemötande. Alla ska känna sig trygga i regionen att när man behöver ambulanssjukvården ska den också finnas där och komma i tid, oavsett var man bor. På sjukhusens akutmottagningar måste väntetiderna kortas.

Mycket av den akuta sjukvården påbörjas redan i ambulansen och den prehospitala vården behöver fortsätta utvecklas. Rätt bemanning och kompetens säkerställer att avancerad vård kan ges på plats och i transport till sjukhus. Därför behövs en sammanhållen ambulansorganisation och bemanningen på den regionala funktionen för prioritering av ambulanserna behöver förstärkas. Här är införandet av Framtidens alarmeringstjänst en viktig del i arbetet, där samverkan mellan regionen och SOS alarm förenklas och regionens samlade resurser används på bästa sätt, såväl ambulanser som bedömningsbilar och samverkan med kommunal sjukvård. För att klara insatstiderna kan det behövas fler ambulanser i delar av regionen, liksom andra typer av prehospitala insatser. För att öka möjligheten till snabba akuta insatser, exempelvis vid trafikolyckor, är samverkan med räddningstjänsten och den kommunala hemsjukvården kring IVPA (I Väntan På Ambulans) av stor vikt.

En väl utbyggd primärvård, med vårdcentraler med hög tillgänglighet och kvalitet, är en viktig faktor för att minska inflödet till sjukhusens akutmottagningar. Det viktiga är att den enskilda patienten får rätt vård vid rätt vårdform. Allt för ofta är akuten inte rätt nivå. För att minska väntetiderna på akutmottagningarna behöver flera insatser vidtas. Tillgången till disponibla vårdplatser behöver förbättras. Det ska finnas möjligheter för personalen på akutmottagningen att boka besök för patienter på vårdcentralen. Vidare ska ett införande av remisskrav till sjukhusens akutmottagningar utredas. För det är patienter som behöver akutsjukhusets resurser som ska söka sig till akuten.

En god tandhälsa hela livet

Att ha en god tandhälsa hela livet är avgörande för en individs livskvalitet och för dennes välbefinnande. Den allmänna tandhälsan har blivit allt bättre och har möjliggjorts genom ett aktivt förebyggande arbete och därigenom en ökad kunskap hos invånarna om vikten av att sköta sina tänder. Folk tandvården ska fortsätta att utveckla all typ av tandvård, från yngre till äldre.

Tandvårdens folkhälsoarbete som är riktat till befolkningen är centralt. Det förebyggande och hälsofrämjande arbetet behöver stärkas. Det finns betydande socioekonomiska skillnader i Västra Götaland. Det handlar dels om individer med behov av tandvård, men som väljer bort vården av

ekonomiska skäl, dels grupper där kunskapen att ta hand om sina tänder är bristfällig.

Rapporter pekar på att inflammation i tänder och mun är direkt kopplade till hjärt- och kärlsjukdom och för tidig död. Därför måste stora insatser göras för äldres tandhälsa. Ett problem är att färre har regelbunden kontakt med tandvården med stigande ålder. Regionen måste därför arbeta mer aktivt för att äldre ska fortsätta inom tandvården. Tandhälsan måste även ges ett ökat fokus när de äldre kommer i kontakt med vården och äldretandvården måste få en tydligare roll. Arbetet med att ta del av ny kunskap, utbilda framtida personal och medverka i patientnära forskning behöver fortsätta.

Genom tidig prevention kan många problem undvikas senare i livet. Därför ska tandvårdens preventiva arbete inledas så tidigt som möjligt. Alla barn ska ha regelbunden kontakt med tandvården med så korta intervall att ett framgångsrikt preventivt arbete uppnås. Hälsolektioner i skolan, till exempel via preventionsprogrammet Fluor, Råd, Arena, Motivation och Mat, är ett viktigt komplement. I dag är barn- och ungdomstandvården kostnadsfri till och med det år man fyller 23 år. Frisktandvården fångar upp unga vuxna som annars i stor utsträckning släpper kontakten med tandvården. De grupper som har en generellt sämre tandhälsa behöver nås av vården och här hatandvårdens avgifter en avgörande roll. Därför ska avgifterna i den mån det är möjligt utformas så att fler får insatser som leder till en god munhälsa. En särskild utredning behöver tillsättas kring detta.

Lyft den psykiska hälsan

Psykisk ohälsa är ett allvarligt hälsoproblem. Oavsett om det handlar om ångest, depression, bipolär sjukdom eller andra psykiska sjukdomar, kan de ha en betydande inverkan på en persons livskvalitet och förmåga att fungera i vardagen. Trots den ökande medvetenheten om psykisk ohälsa, finns det fortfarande mycket stigma kring detta ämne och många som lider av psykiska sjukdomar kämpar fortfarande med att få adekvat hjälp och stöd. För att lyfta den psykiska ohälsan krävs ett utvecklat samarbete mellan olika vårdnivåer med den enskildes behov i centrum.

En stor andel av patienterna som besöker en vårdcentral i regionen gör det på grund av psykiska besvär. Patienterna måste mötas av personal med kompetens att ta emot denna patientgrupp. Därför måste satsningen på mer resurser till psykosocial kompetens inom primärvården fortsätta och antalet psykologer måste bli fler samt kompletteras med satsningar på andra yrkesgrupper som kan bidra till att stärka hälsan för patienten, exempelvis psykologer, psykiatrisjuksköterskor och fysioterapeuter. Utbyggd psykisk hälsovård ska vara en prioriterad del i utvecklingen av primärvården. Digitala besök kan vara ett sätt att öka tillgängligheten.

Tillgängligheten och produktiviteten inom psykiatrin behöver öka. För att få in fler aktörer inom psykiatrin och därmed öka valfriheten samt mångfalden för patienterna behöver nya driftsformer prövas. Resurser avsätts i budgeten för att genomföra en utredning med fokus på fast läkarkontakt även inom psykiatrin samt ta fram förslag på ett nytt vårdval. Samtidigt behövs fler som vill arbeta inom den psykiatriska vården och fler behöver stanna kvar inom yrket. Det kräver bland annat insatser för att stärka kompetensutvecklingen.

Akuta insatser ska kombineras med förebyggande arbete och tidiga insatser. Den psykiatriska vården ska, i samarbete med kommunernas socialpsykiatri, fungera sömlöst för patienten som ofta har många vårdkontakter och flera hälsoproblem.

Självvald inläggning, där patienten själv bestämmer över sina in- och utskrivningar, ska erbjudas. Målet är att minska behovet av tvångsåtgärder, då dessa i många fall beror på att patienterna är för sjuka när de kommer till sjukhuset. Självvald inläggning kan aldrig ersätta en annan behandling, men är ett verktyg för att skapa rutiner, bryta en nedåtgående spiral eller hindra att patientens problem förvärras.

Prehospital Psykiatrisk Resurs (PPR), ibland kallade psykiatriambulanser, är en viktig insats som bör byggas ut i hela regionen. Akutbilarna åker ut på larm om självmordsförsök, psykoser och kriser. Att använda en akutbil, i stället för en polisinsats, jämställer psykiatrisk akutsjukvård med somatisk akutsjukvård och kan därmed bidra till att minska stigmat kring psykiska sjukdomar.

Forskning visar att nio av tio personer hellre söker vårdens än socialtjänstens insatser. Olika former av missbruk ska ses som en sjukdom och bör därför behandlas av hälso- och sjukvården. Vårdcentralernas kompetens måste stärkas så att de ska kunna bli den första och kanske enda vårdkontakt som personer med missbruksproblem behöver ha kontakt med. Regionens sprututbytesmottagningar fyller en viktig funktion för att minska spridning av blodsmitta, främja hälsa, förbättra livskvaliteten för personer som injicerar droger samt erbjuda en ingång till beroendevård. Dödligheten bland narkotikamissbrukare är mycket hög i Sverige. Fler insatser krävs för att minska dödsfallen. Ett fortsatt arbete krävs även för att brukarens förtroende för vården och myndigheter ska öka. Regionen ska ansöka om en försöksverksamhet för att kunna erbjuda en skyddad miljö där brukare lagligt kan injicera droger under övervakning av utbildad vårdpersonal, så kallade brukarrum.

Den psykiska hälsan och ohälsan skiljer sig åt mellan grupper, kön och åldrar. Ibland leder psykisk ohälsa till att människor till slut drivs till att ta sitt liv. Detta föregås oftast av en längre process, vilket gör det möjligt för flera aktörer att längs vägen upptäcka och förhindra att processen fullföljs. Suicid är en stor folkhälsoutmaning och regionens suicidpreventiva arbete behöver förstärkas för att uppnå en nollvision.

Krafttag mot ungas psykiska ohälsa

Alla barn förtjänar en bra start i livet med kärlek, trygghet och omsorg. Barn- och ungdomsåren lägger grunden för hälsan under resten av livet. Det finns ett mycket starkt samband mellan hur väl ett barn lyckas i skolan och barnets hälsa som vuxen och möjlighet till ett gott liv.

Det är viktigt att säkerställa primärvårdens möjligheter att omhänderta patienter med lättare psykisk ohälsa, och därmed minska trycket på barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri. Genom förstärkt kapacitet på vårdcentralerna, ett starkare elevhälsoarbete, tillgängliga ungdomsmottagningar, öppna mötesplatser för unga och fler digitala verktyg kan fler unga få hjälp med att hantera sin ohälsa. Köerna till den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri måste kortas, ingen ska behöva vänta mer än 30 dagar.

Tillgängligheten ska förbättras genom att bland annat utveckla möjligheterna för internetbaserad KBT (kognitiv beteendeterapi). Övergången mellan barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri måste säkerställas att tidigare kunskaper och vårdinsatser inte går förlorade, så att en fortsatt god vårdkvalitet kan upprätthållas. Fler vårdcentraler ska ha psykiatrisk kompetens för unga. Satsningarna på specialiserade UPH-enheter (Ungas psykiska hälsa) och samordningen av Barn och ungdomspsykiatri mellan specialistvård och vårdcentralerna (En väg in) ska försätta och utvecklas. Kontaktvägarna till vården, såväl fysiskt som digitalt, måste vara lättillgängliga. Ett pilotprojekt ska genomföras för att stärka den nära vården kopplat till studenter som har problem med ohälsa. För detta avsätts resurser.

Patientsäkerhet och läkemedel

Målsättningen för patientsäkerhetsarbetet och allt kvalitetsarbete måste vara att regionen ska ha Sveriges säkraste hälso- och sjukvård. För att nå dit måste en nollvision mot undvikbara patientskador och vårdrelaterade infektioner införas.

Alla vårdskador eller händelser som kan leda till vårdskada ska rapporteras. Verksamheten måste arbeta systematiskt och långsiktigt med mål, åtgärder och uppföljning. Ingen ska behöva avlida eller invalidiseras på grund av undvikbara misstag i vården, vårdrelaterade skador eller infektioner.

Bristande patientsäkerhet orsakar höga kostnader för samhället, men framför allt ett stort personligt lidande. Därför behövs ett stärkt fokus på att undvika vårdskador. Det behövs även forskning och utveckling på området. Genom ett aktivt och långsiktigt patientsäkerhetsarbete kan mycket onödigt lidande som orsakas av vården undvikas. Här fyller regionens patientnämnder en viktig funktion. Regionen ska ligga i frontlinjen i den medicinska utvecklingen och det kräver en höjd ambitionsnivå. Ytterligare resurser måste satsas för att möjliggöra medicinsk förnyelse och introduktion i form av ordnat införande av nya metoder och läkemedel. Antalet kliniska prövningar i Västra Götaland ska öka.

En bättre läkemedelsanvändning är också en av de viktigaste patientsäkerhetsfrågorna. Felaktig läkemedelsanvändning beräknas kosta lika mycket som regionens totala läkemedelskostnad, i form av sjukhusvistelser, långsammare tillfrisknande eller lägre livskvalitet. I detta arbete är kontinuerliga läkemedelsgenomgångar ett viktigt verktyg.

Växla upp folkhälsoarbetet

Folkhälsoarbetet skapar möjligheter för trygga och goda uppväxtvillkor, livslångt lärande, ökat arbetsdeltagande, åldrande med livskvalitet samt goda levnadsvanor. Alla människor kan påverka sin hälsa genom egna val. Hälsa- och sjukvården har som uppgift att stödja och skapa goda förutsättningar för dessa val, inte styra människors sätt att leva. Det innebär att vård och kunskap som kan förebygga sjukdom och förändra livsstilen ska erbjudas. Att skapa förutsättningar för en god hälsa hos befolkningen är nödvändigt. I detta arbete har de delregionala nämnderna, med sitt lokala fokus, en central uppgift.

En förbättrad och mer jämlik hälsa är en viktig strategisk framtidsfråga. Det behövs en helhetssyn där sjukvård och förebyggande folkhälsoarbete hänger samman. Därför ska en regional sammanhållen strategi tas fram. Den ska ha ett brett samhällsperspektiv och inkludera frågor kring jämlikhet, delaktighet, språkkunskaper och jämställdhet samt aktuell forskning. Civilsamhället ska involveras och inkluderas i arbetet. Särskilt fokus ska sättas på dem som oftare drabbas av ohälsa och för tidig död. För detta avsätts resurser till Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden och delregionala nämnderna.

Våld i nära relationer är ett stort hot mot folkhälsan. Frekvensen av våldet är så hög att antalet drabbade har passerat nivån för flera av våra vanligaste folksjukdomar. Människor som utsätts för våld eller sexuella övergrepp ska erbjudas ett omhändertagande som också innefattar stöd för emotionella konsekvenser. Det är viktigt att det finns sjukvårdspersonal i beredskap som har särskild utbildning i såväl omhändertagande som dokumentation. Särskilt fokus bör läggas på män och kvinnor som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld.

Digital vård

Digitalisering är en nyckelkomponent för att lösa de utmaningar vården står inför. För patienten kan digitala besök öka tillgängligheten, förenkla besöken och tillgängliggöra information. För vården och dess anställda ska digitaliseringen bidra till att förenkla administrationen och frigöra tid och resurser för patienterna. Nya sätt att bedriva vård och behandling utvecklas hela tiden och vården kan idag flytta in i människors hem tack vare smarta digitala hjälpmedel. Det är viktigt att vård, kontinuerligt stöd och förebyggande insatser i möjligaste mån är tillgängliga oavsett var man befinner sig fysiskt. Allt fler invånare vill och har förmåga att använda digitala vårdkontakter och tjänster. Men behoven och möjligheterna ser olika ut för olika individer. Därför måste det säkerställas att personer med mindre digital förmåga erbjuds likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård. De som inte kan nyttja digitala vårdkontakter måste erbjudas andra alternativ.

Regionens arbete med att samordna och öka takten i digitaliseringsarbetet behöver fortsätta. Utvecklingen av digitala tjänster bör prioriteras för de områden där digitalisering kan göra mest

nytta. Därför behövs kunskap om gapet mellan vårdbehov och kapacitet och analysera vilka av patientens behov som kan omhändertas med digitala lösningar. Nämnder och styrelser ska fokusera på resursanvändning och effekthemtagning. Den digitala vården syftar till att stödja en jämlik och kunskapsbaserad vård, personcentrerad vård och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. Införandet av journalsystemet Millenium är försenat och införandet sker under planperioden. Målet är att skapa en informationsmiljö uppbyggd kring ett enklare och säkrare informationsutbyte inom vården samt mellan vården och invånaren.

En mer utbyggd och digitaliserad primärvård leder till ökad kontinuitet, tillgänglighet, trygghet och samordning för patienter och närstående och möjliggör samtidigt en ökning av de hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatserna. Alla vårdcentraler ska därför kunna erbjuda sina listade patienter en digital mottagning. Det finns idag digitala vårdgivare som erbjuder olika tjänster till Västra Götalands invånare. Rätt använda kan dessa tjänster utgöra en viktig resurs för att öka invånarnas tillgänglighet till digitala vårdformer. Men detta måste ske på ett sådant sätt att principen om att prioritera patienter med störst vårdbehov inte urholkas eller att kostnaderna ökar i alltför hög takt. Det behövs en nära samverkan med de digitala vårdgivarna.

Strategi för hälso- och sjukvården

Den förnyade strategin för omställningen som fastställdes av regionfullmäktige i november 2022 bygger på den ursprungliga strategin från 2017 och innebär en ambitionshöjning i genomförandet av omställningen. Huvudområdena är nära vård, prioritering, digitalisering, kvalitetsdriven verksamhetsutveckling och kompetensförsörjning samt sjukvård för barn och unga.

Strategin, som är av övergripande karaktär, ska kompletteras med regionövergripande planer för genomförande som beslutas av den strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden. Den operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ska omsätta planerna i uppdrag till regionens utförarstyrelser, avtal med externa vårdgivare och Krav- och kvalitetsböcker för vårdvalen.

Regional utveckling

Det regionala utvecklingsarbetet i Västra Götaland är långsiktigt strategiskt och omfattar utveckling inom näringsliv, forskning och utbildning, social hållbarhet, miljö samt infrastruktur. Arbetet sker i nära samverkan med offentlig sektor, näringsliv, universitet och högskolor samt det civila samhället. Människors förutsättningar till ett bra liv är beroende av hur det går på arbetsmarknaden och för ekonomin. Tillväxt, forskning och utveckling är helt avgörande för att skapa långsiktiga förutsättningar för länet. Det förutsätter att det finns människor som utbildar sig, startar och driver företag och som är nyfikna på framtidens möjligheter. Människor ska kunna välja att bo, arbeta och verka där de vill i hela i Västra Götaland, oavsett ålder. För att göra det möjligt behöver avstånden mellan platser för arbete, service, kultur och fritid minska.

Västra Götaland ska konkurrera med omvärlden genom kunskap. En stark forskningsmiljö bidrar till att stärka regionens position i Sverige och världen, för både offentliga verksamheter och för näringslivet. Västra Götalandsregionen ska fungera som ett nav, för att tillsammans med universitet, högskolor och näringsliv kunna möta framtidens utmaningar med mer kunskap och fler innovationer som skapar en bättre välfärd, fler företag och fler arbetstillfällen. Regionen ska skapa förutsättningar för små och stora företag att delta i forskningssamarbeten.

Den enskilt viktigaste skyddsfaktorn för att barn och unga ska lyckas senare i livet och få en bra hälsa är en framgångsrik skola. Kraftsamling fullföljda studier, är en del av regionens utvecklingsstrategi, och syftar till att stärka samverkan och samordna utvecklingsarbete kring barn och ungas uppväxtvillkor och förutsättningar för att fullfölja sina studier. Det är ett viktigt arbete som behöver förstärkas och därför genomförs en särskild satsning.

För att våra barn och barnbarn ska få växa upp med samma möjligheter som oss behöver vi förändra vår livsstil. Miljön är gränslös och det är självklart att klimatutmaningar ska hanteras gemensamt, såväl i ett globalt sammanhang som tillsammans med olika delar av samhället. Regionen ska vara en pådrivare för en progressiv miljöutveckling inom den egna organisationen, liksom i länet, i samarbete med kommuner och näringsliv. I detta ligger det regionala ansvaret att ta stort ansvar i klimatomställningen och att nå det globala klimatavtalet.

Att verka för bibehållen biologisk mångfald innebär samverkan mellan region, kommuner, miljövårdande organisationer, vattenvårdsförbunden och internationella organisationer. Västra Götalandsregionen ska vara drivande i denna process, för att få fram bättre lösningar och relevanta miljökrav för sjöfart, fiskerier och kustnära friluftsliv. För att stärka arbetet med den biologiska mångfalden avsätts särskilda resurser i budgeten. Satsningen ska bland annat bidra till att stärka det pedagogiska uppdraget och forskningsverksamheten på Botaniska Trädgården.

Hav, sjöar, vattendrag och våtmarker är en naturlig del av Västra Götaland som det vilar ett stort ansvar att ta hand om. Men föroreningar och skräp sprids i större omfattning än någonsin samtidigt som haven blir surare och varmare av våra koldioxidutsläpp. Plast, läkemedel och skräp ska inte hamna i våra vatten. Därför behöver kustområden återkommande städas. Så kallade spökgarn, är ett hot mot havets arter, och ska upp ur haven. Fler områden ska skyddas som marina reservat.⁷

Fler företag och fler i jobb

Arbetet med att skapa goda förutsättningar för tillväxt i hela regionen ska inriktas mot att stödja och noggrant följa utvecklingen inom ett antal styrkeområden och branscher. Syftet är att stärka arbetsmarknadsregionerna, den lokala utvecklingen av arbetstillfällen och konkurrenskraften i vår region.

Goda villkor för entreprenörskap är avgörande för att få fler nya företag. Vi måste ta till vara nyskapande idéer och uppmuntra den kreativitet som finns. Det bör vara huvudfokus i arbetet med de långsiktiga prioriteringarna att stärka innovationskraften samt bygga kompetens. Fokus ska läggas på innovationssystem och kunskap om vad som är viktiga framgångsfaktorer för företagande. För att fler företag och företagare ska etablera sig krävs mer av start-up-processer, startkapital, fungerande matchning mellan jobb och personal samt tillgång till kvalificerade utbildningar.

Företagarorganisationer, Science Parks och inkubatorer som medfinansieras av regionen har en viktig roll att spela. För att kunna attrahera internationell kompetens och arbetskraft, som är helt avgörande för länets utveckling och kompetensförsörjning av näringslivet, krävs förändringar i regelverk och system.

Att kunna försörja sig själv är vägen till ett självständigt liv, men många saknar vägar in till arbetsmarknaden. Arbetslinjen behöver stärkas och det måste bli enklare att få sitt första jobb. Fungerande integration börjar med tillgång till svenska språket och möjligheten att bidra till sin egen försörjning. Regionen har som en stor arbetsgivare och som ansvarig för stora arbetsplatser ett särskilt ansvar. För personer som är nya i Sverige kan till exempel instegsjobb vara ett sätt att få en första kontakt med ett jobb. En fungerande matchning på arbetsmarknaden kräver lokalkännedom om samhället och arbetsgivarna. Därför vill vi se ett ökat regionalt ansvar för insatser och åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken. Som ett viktigt led i detta vill vi lansera en integrationspolitisk agenda med fokus på att få fler i arbete, särskilt kvinnor födda utomlands. För detta avsätts pengar i budgeten. Den gröna näringen är växande och därför är en förbättrad matchning mellan arbetslösa och en växande arbetsmarknad önskvärd. Här ingår såväl jordbruk, havsbruk och hästnäring som naturbruksgymnasierna och Sveriges Lantbruksuniversitets forskningsverksamhet. Regionens naturbruksskolor har i uppdrag att bli mer attraktiva för gymnasieelever, samtidigt som de har ett viktigt uppdrag i vuxenutbildning.

Besöksnäringen, med både småskaligt företagande och större besöksmål, är viktigt för regionen. Efter pandemin är det viktigt att näringsidkare får förutsättningarna att kunna återhämta sig. En stor andel av turismen är inhemsk. För att kunna ta våra turistmål till en internationellt attraktiv nivå krävs såväl kompetens som kreativitet. Här har regionen ett särskilt ansvar för att utveckla och marknadsföra Västra Götaland som turistmål. Västsverige behöver tydliggöra och stärka en gemensam strategi för turismnäringen och mötesindustrin. Det är viktigt att underlätta för att besökare ska få uppleva mer av vad en plats har att erbjuda och att få besökarna att stanna lite längre efter konferenser, idrotts- och kulturevenemang.

Infrastruktur för tillväxt och utveckling

För att Västra Götaland fortsatt ska vara en motor i svensk tillväxt behöver regionen driva en politik som syftar till utveckling och tillväxt, en utveckling som ska komma hela regionen till del. Infrastrukturen är ett verktyg för utveckling av näringsliv och arbetsmarknad. Västra Götalandsregionen kan som regionalt planeringsorgan agera kraftfullt för att stärka infrastrukturen. Ett viktigt perspektiv i detta arbete är att vidga det nordiska samarbetet på området.

Arbetet med att knyta samman länet ska fortsätta, där är fler och fungerande tvärförbindelser viktiga. Arbetsmarknadsregionerna ska bli färre, stad och land ska knytas samman, fler ska ha närmare till jobb och studier utan att behöva flytta. För detta krävs goda kommunikationer och en funktionell infrastruktur som sammantaget underlättar såväl pendling som distansarbete.

En fortsatt utbyggnad av digitala nät är nödvändig för att hela regionen ska få tillgång till bredband. För det krävs fortsatt stöttning till utbyggnad av i första hand fibernät, men också ett mobilnät med bättre täckning. Tåg och bussar inom kollektivtrafiken ska ha uppkoppling.

Västra Götaland är en industriregion av stor betydelse för hela Sveriges utveckling och konkurrenskraft. Näringslivets beslut om omfattande etableringar, bland annat av nya batterifabriker, behöver följas av nationella investeringar i transport- och energinfrastrukturen. En pålitlig energiförsörjning är grunden för vårt moderna samhälle. Energiförsörjningen möter inte dagens och framtidens behov, särskilt i perspektivet av vår oroliga omvärld. Energianvändningen får inte skada klimatet. Olja, kol och fossilgas behöver därför fasas ut helt. I stället behövs mer fossilfri energi så som kärnkraft, sol, vind och biobränslen. För att klara såväl klimatet som konkurrensen i framtiden behöver både industrin och transportsektorn elektrifieras.

Elektrifieringen av industrin kommer, enligt prognoser, att kräva tre till fem gånger mer el än idag. Svenska kraftnäts kapacitetsutredning visar att de planerade förstärkningarna av elnätet varken håller tidplanen eller kan leverera tänkta nivåer. Regionen behöver driva på nationellt kring frågan om kapaciteten i nätet.

Satsningar behövs för att skapa lokal och hållbar elproduktion i Västsverige samt arbete för att öka kunskapen kring affärsmodeller för topplastproduktioner vid tillfälliga perioder av hög elanvändning.

Rusta upp och bygg ut infrastrukturen

Västra Götaland behöver en ny, snabb, järnväg mellan Göteborg, Landvetter flygplats och Borås, med möjlighet till fortsatt utbyggnad mot Jönköping. För att påskynda byggstart av sträckan ska regionen vara öppen för att tillåta medfinansiering av upprustning av regional järnväg utanför regional plan. En ny järnväg är helt avgörande för att sammanlänka arbetsmarknadsregionerna mellan länets två största städer, för att stärka pendlingen och möjliggöra bättre godsflöden. En ny järnväg bidrar även till att avlasta riksväg 40 in mot Göteborg och stadens gatunät från bilar och bussar. Den nuvarande Kust till kustbanan är enkelspårig och underdimensionerad i förhållande till resbehovet i stråket. Därför behövs en ny järnväg. Samtliga regionala järnvägar måste rustas upp för att kunna utgöra stommen i transportnätet för såväl gods som persontrafik. Regionens järnvägsnät har stor betydelse för näringslivet i vår region. Det behöver byggas två nya spår mellan Göteborg och Alingsås. Standarden måste uppgraderas och de regionala banorna ska kunna fungera för att leda om trafik.

STRING-samarbetet som sträcker sig från Oslo i norr till Hamburg i söder via Västkusten ökar vår regions konkurrenskraft och tillsammans med övriga delar av Västra Skandinavien skapar det skalfördelar som gynnar samtliga områdets attraktionskraft och tillväxtskapande förmåga. Västra Götaland ska ta vara på sin strategiskt viktiga placering mellan Oslo och Köpenhamn. Järnväg mellan Göteborg och Oslo behöver byggas ut till dubbelspår på hela sträckan. I gränsregionen Sverige – Norge ska människor kunna välja att bo och verka på bägge sidor gränsen.

Merparten av den svenska och nordiska exporten och importen går via hamnar på Västkusten, i synnerhet via Göteborgs hamn som är ett riksintresse som kräver fortsatta investeringar. Sjöfartsleden Göta älv och Vänern bör klassas som inre vattenväg inom EU. Detta är nödvändigt för att inte flytta över fler transporter till lastbilar. Regionen ska verka för att fler transporter kan ske via sjöfart under förutsättning att hamnar, slussar, farleder och lastsystem moderniseras. En förutsättning för att säkra Vänersjöfartens framtid är att frågan om slussarna i Trollhättan får en lösning. Regionen ska verka för att sjöfartens miljöpåverkan ska minska, det gäller särskilt i den egna verksamheten.

Västra Götaland ska ha ett säkert och modernt vägnät. För många är bilen en förutsättning och helt avgörande för att kunna ta sig mellan boende och arbete. Utbyggnaden av E20 som kommunerna och Västra Götalandsregionen har avtalat om är en viktig del för att underlätta transporter. För att snabba upp elektrifieringen av transportsystemet i Västra Götaland behöver utbyggnaden av publik laddinfrastruktur för både tunga och lätta fordon fortsätta. Det finns även ett stort behov av

och önskemål om att utveckla och rusta upp infrastrukturen för cykel som transportmedel, såväl för fritid och turism som för arbets- och studiependling. Detta gäller inte bara i de större städerna utan även på mindre orter och landsbygd. I det regionala utvecklingsuppdraget ingår att regionen upprättar en plan för den regionala transportinfrastrukturen. Utifrån de regionala förutsättningarna prioriteras vilka åtgärder och insatser som är aktuella att genomföra. Nuvarande regionala plan antogs i regionfullmäktige 2022. Tillsammans med kommunalförbunden samordnas regionens prioriteringar och synpunkter på den nationella infrastrukturplanen.

Regional utvecklingsstrategi

Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland 2021-2030 (RUS:en) pekar ut riktningen för Västra Götalands utveckling. Strategin består av fyra långsiktiga prioriteringar som beskriver områden där aktörer i Västra Götaland behöver samverka och genomföra gemensamma insatser för att ställa om Västra Götaland till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle: stärka innovationskraften, bygga kompetens, öka inkluderingen och knyta samman Västra Götaland. Strategin pekar också ut fyra kraftsamlingar inom områden som vi tillsammans i Västra Götaland behöver förstärka arbetet kring de närmaste åren. Dessa löper tvärs genom de fyra långsiktiga prioriteringarna: fullföljda studier, digitalisering, elektrifiering och cirkulära affärsmodeller.

Kollektivtrafik

Människor ska kunna välja att bo, arbeta och verka där de vill i hela i Västra Götaland. Kollektivtrafiken är ett centralt verktyg för detta och den måste vara tillgänglig för alla. För en kollektivtrafik, som svarar upp mot människors behov och efterfrågan, skapar förutsättningar för ett minskat bilåkande och reducerad miljöpåverkan. Kollektivtrafiken ska ha höga teknikneutrala miljömål. I de större städerna ger kollektivtrafiken möjlighet att minska trängsel och buller, inte minst genom fler elbussar som skapar tystare transporter. Både andelen och antalet resenärer som väljer att resa kollektivt minskade kraftigt under pandemin.

Under kommande år måste fokus ligga på att vinna tillbaka kollektivtrafikresenärer från bilåkande. För att det ska bli möjligt krävs en hög turtäthet, stor punktlighet, attraktiva priser samt en hög kvalitet och komfort i resandet. Trafiken måste även försörja viktiga målpunkter för kultur och fritidsaktiviteter.

Bättre trafik i hela regionen

Utvecklingen av kollektivtrafiken ger snabbare transporter mellan jobb och större boendeområden. Kollektivtrafiknätet utanför tätorterna bygger på så kallade stråk. För att ett stråktänkande ska fungera för hela regionen måste det finnas en rationell och effektiv trafik som ansluter till stråken, och en bra tillgänglighet till stationer och resecentrum. Samtidigt behövs fler direktlinjer, morgon och kväll, införs mellan tätorter för att pendling till jobb och studier ska fungera bättre. Båda perspektiven behövs i planeringen. Kollektivtrafik via båt kan bidra till minskad trängsel på hårt belastade vägar. Förutsättningarna för utökad båttrafik, där trafiken kan vara ett snabbare och mer effektivt transportmedel, ska undersökas. Här kan exempelvis sträckan mellan Öckerö och Göteborg vara ett sådant exempel.

För att fler ska välja kollektivtrafiken behöver det även bli enklare att kombinera kollektivtrafik med exempelvis bil, cykel eller bilpooler. Den framtida utvecklingen ger möjligheter till billigare transporter till stråken genom till exempel självkörande bilar eller små självkörande bussar. Kollektivtrafiken har kommit långt i arbetet med att minska sitt fossilberoende, men det finns mer att göra. Beroendet av diesel inom båttrafiken samt tågtrafiken på Kinnekullebanan behöver brytas och regionen behöver stödja den utvecklingen.

Kulturen ska vara tillgänglig, men all kultur kan inte erbjudas överallt. Därför är det viktigt det blir enklare att köpa resa med kollektivtrafiken i samband med att man löser inträde eller biljett till ett kulturarrangemang.

Hållbar finansiering av kollektivtrafiken

Kollektivtrafikresandet i Västra Götaland är lågt i jämförelse med Stockholm och Skåne. Det är en utmaning att öka resandet och samtidigt ha kontroll på kostnadsutvecklingen. Självfinansieringsgraden, det vill säga den delen som resenären betalar, bör successivt öka för att nå målet om 50 %. Det är en förutsättning för att förbättra och utveckla kollektivtrafiken i hela regionen. I budgeten tas flera steg för att nå dit och den frysning av biljettpriset som infördes under 2023 tas bort. Det är fortfarande alldeles för många som åker i kollektivtrafiken utan att betala för sin resa. Därför måste antalet kontroller öka, inte minst i storstäderna, samt metoderna utvecklas för att minska fuskåkandet och stärka kollektivtrafikens finansiering.

2020 fick kollektivtrafiken ett nytt zonsystem som innebar att antalet zoner minskade från 70 till tre. Under de kommande åren måste förändringen av zonsystemet utvärderas för att undersöka hur det kan optimeras ytterligare. Människor som väljer kollektivtrafiken enstaka gånger har ofta en högre tröskel in, både utifrån kunskap om hur kollektivtrafiken fungerar och en högre priskänslighet.

Västrafik behöver löpande utvärdera och se över biljettutbudet mot bakgrund av nya resvanor, exempelvis resenärer som enbart behöver vara på jobbet under vissa dagar i veckan.

Trafikförsörjningsprogram för Västra Götaland

Västra Götalandsregionen, ska i rollen som regional kollektivtrafikmyndighet, ta fram ett trafikförsörjningsprogram. Nuvarande trafikförsörjningsprogram 2021–2025, beslutades av regionfullmäktige i maj 2021. Trafikförsörjningsprogrammet är tillsammans med regionfullmäktiges budget det övergripande styrdokumentet för kollektivtrafikens utveckling. Revidering av nu gällande program startade under 2023. Trafikförsörjningsprogrammets långsiktiga mål innebär att andelen hållbara resor ska öka. Antalet kollektivtrafikresor och marknadsandelen jämfört med bil ska öka till minst de nivåer som rådde innan pandemin (2019). Tre målområden beskriver ambitionerna kring geografisk tillgänglighet, enkel trygghet och inkluderande kollektivtrafik samt minskad miljöpåverkan från kollektivtrafiken.

Kultur

Kulturen i Västra Götaland ska kännetecknas av frihet, mångfald och kvalitet. Västra Götalands kultur ska uppvisa en sådan lyskraft och förnyelse att den även når utanför de grupper som vanligtvis tar del av kulturen. En av kulturens uppgifter är att göra människor nyfikna på livet och dess möjligheter. När människor utövar eller tar del av kultur föds insikter och nya idéer som kommer både individ och samhälle till godo. Kulturupplevelser är ett allmänmänskligt behov och ger människan ett verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv. På detta sätt ger kulturen livskraft, får människor att växa och stärker vårt demokratiska samhälle. Den centrala delen av kulturpolitiken är att stärka det fria kulturlivet och den infrastruktur i civilsamhället som möjliggör att en mångfald av kultur finns tillgängligt.

Kulturen ska inte betraktas som en sektor vid sidan om utan inkluderas i samhällsutvecklingen för att den tillväxt som ett rikt och rörligt kulturliv för med sig ska kunna tas tillvara. Kulturverksamheterna och deras koppling till utvecklingen av ett mer kunskapsinriktat näringsliv ska lyftas fram som en tillväxtfaktor och entreprenörskap inom kultursektorn ska stimuleras.

Kulturen ska stå på egna ben

En liberal kulturpolitik baseras på två grundläggande principer. Den första och viktigaste är att trygga idén om kulturens egenvärde, kulturen ska stå på egna ben och tjäna som en faktor för människans utveckling och livskvalité. I detta ligger också att ett fritt kulturliv är ett uttryck för demokrati, yttrandefrihet och till försvar av mänskliga rättigheter. Ett levande kulturliv ska vara samhällskritiskt och provocativt, men också ge skönhetsupplevelser och stimulanser. Den andra principen är att ett levande kulturliv också ska kunna medverka till att uppnå andra samhällsmål som leder till regional utveckling, underlätta integration och skapa kontakter människor emellan. Utifrån båda dessa principer ska kulturpolitikens beslutsfattare iakttaga armlängds avstånd till de enskilda kulturutförarna, som själva ska bestämma det konstnärliga innehållet.

Samhället har intresse av att stötta kreativa uttryck och kreativ konsumtion. Kulturen är en viktig motor för kreativitet och utveckling. Den är en förutsättning för ett gott samhälle och bidrar till vidgade perspektiv och nya infallsvinklar, vilket också bidrar till utveckling av näringsliv, innovationer och framför allt det öppna demokratiska samhällets utveckling. Ett aktivt och livskraftigt kulturliv är en förutsättning för ett öppet, demokratiskt och mångkulturellt samhälle. Dagens mångkulturella samhälle har sina rötter i ett kulturarv som påverkats i generationer av det inflytande människor haft när de slagits sig ned och verkat i Västra Götaland. Kulturpolitikens inriktning ska bidra till att främja och synliggöra de olika kulturer som gemensamt utvecklat det svenska samhället.

Ett offensivt uppsökande bildningsuppdrag

Den fria folkbildningen som möjliggörs genom studieförbund och folkhögskolor ska värnas. Människans nyfikenhet och sökande efter kunskap tillsammans med likasinnade, efter sina egna förutsättningar är grunden för en fri folkbildning och är en ständig motor i en fortgående upplysning som bidrar till vårt samhälles utveckling och den enskildes sökande efter sammanhang. Tidigare års satsning på kulturutbildningar hos de regionägda folkhögskolorna styrs om för att skapa likställighet och Kulturnämnden uppdras att rikta satsningen för stärkning av kulturutbildningar inom hela folkhögskolesektorn i regionen.

Studieförbunden behöver lyftas fram och värnas som en viktig resurs i det livslånga lärandet. Med sin folkbildningspedagogik är studieförbunden väl lämpade att engagera studieovana. Studieförbunden kan, med stöd av regionen, ta ansvar för ett förnyat och offensivt uppsökande bildningsuppdrag. Inte minst bör man fundera på hur ny teknik kan användas i detta syfte, samtidigt

som folkbildningens arbete för att brygga över den digitala klyftan mellan olika generationer bör intensifieras. För att möjliggöra ett offensivt uppsökande uppdrag tillförs kulturnämnden resurser.

Ett stärkt stöd till det fria kulturlivet och kulturens infrastruktur

Kulturen är en viktig källa till livskvalitet. Det fria kulturlivet är en bärande del i den kultur som utövas och förmedlas i regionen och förutsättningarna för ett livaktigt och växande fritt kulturliv kräver satsningar som breddar dessa förutsättningar. Stödet till civilsamhällets organisationer, som utgör mycket av grunden för det fria kulturlivets möjligheter att existera behöver öka.

Västra Götalandsregionen är känd för att ge goda förutsättningar för olika konstformer, däribland dans och utställningar. Regionen ska fortsatt ha konkurrenskraftig verksamhet på sina stora scener, både vad gäller kvalitet och löner. Goda möjligheter ska ges för att bedriva studier och för att utöva sin konst med god konkurrens. Kulturutövare med god talang- och med bra förutsättningar bör ges möjligheter för utveckling i sitt konstnärliga utövande också i internationell konkurrens.

Etableringen av en regional produktionsmiljö för dans i Forsåker är ett viktigt steg i regionens arbete med att bygga en stark och hållbar infrastruktur som möjliggör för fria professionella dansaktörer att producera dansuppsättningar och nå sin publik. Etableringen finansieras med start från 2025. Den digitala tekniken skapar fantastiska möjligheter att sprida kultur och genom det kan tillgänglighet till kulturen öka. Därför ska regionens ska använda tekniken till att sprida sina egna kulturupplevelser bredare än enbart till dagens fysiska spelplatser.

Mer plats för kultur

Det ska finnas kulturella mötesplatser över hela regionen som stimulerar kreativitet och förnyelse och som bidrar till ökad medmänsklig förståelse. Samarbetet mellan regionen och enskilda kommuner inom kulturområdet ska öka. Mötesplatser för ungdomars kulturutövande och kulturkonsumtion behöver vara i fokus. Barns och ungas möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande behöver stärkas. För att uppnå detta behöver samarbetet mellan skola, bibliotek, kulturinstitutioner, fria konstutövare och det kulturella föreningslivet utvecklas. Genom verksamheten med skolbio kan barn och unga bli mer kritiska och medvetna filmkonsumenter. Deras intresse av att agera ska stimuleras genom ett aktivt teaterarbete vid till exempel teaterverkstäder.

Stärkt läsfrämjande i regionen

Den regionala bibliotekspolitiken syftar till att samordna kommunernas biblioteksansvar men arbetet kan bli mer offensivt. Media och informationskunnighet har länge varit en central del i det stöd och hjälp en invånare kan få på sitt lokala bibliotek. Att erövra kunskap i att kunna identifiera fakta och sälla mellan information och desinformation har blivit alltmer angeläget. Den kunskap och metodik som finns på biblioteken behöver nyttjas bättre för att mota polarisering och faktaresistens i en alltmer digitaliserad värld. En ökad samordning behövs av läsfrämjande insatser.

Värna institutionernas lyskraft

Regionen ska verka för att GöteborgsOperan och Regionteater Väst ska få nationella uppdrag. Västra Götalandsregionen har goda förutsättningar att utveckla kulturen till en attraktiv verksamhet, inte minst genom att marknadsföra institutioner med internationell lyskraft. Göteborgs symfoniker och GöteborgsOperans danskompani tillhör Europas absoluta topp inom sina områden.

I det nationella uppdraget för Operan bör det ingå att finna vägar för att öka barns och ungdomars intresse och tillgång till musikteater. Regionteater Väst ska få ett nationellt uppdrag med fokus på dans riktad mot barn och unga.

Västra Götaland har en lång blåsmusiktradition med verksamma blås- och slagverksmusiker. Förutsättningarna att ta över huvudmannaskapet för Blåsmusik i Väst, vilket Göteborg Wind

Orchestra och Blåsmusikcentrum är en del av, ska utredas. Oavsett huvudmannaskap så ska verksamheten stärkas finansiellt.

Kulturstrategi för Västra Götaland

Västra Götalandsregionens arbete inom kultur sker i nära samarbete med akademi, näringsliv, offentliga aktörer och det civila samhället. Samverkan sker lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Utgångspunkten för arbetet är den regionala kulturstrategin. Strategin lyfter dels prioriteringar inom de olika konst- och kulturområdena, dels pekar ut fem strategiska områden för regionen: deltagande i kulturlivet, konstnärligt skapande, samverkan och synergi, digitalisering och internationalisering. Under 2022 påbörjades arbetet med att ta fram en ny strategi som ska börja gälla från 2024.

Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner

För att bedriva ändamålsenlig verksamhet inom regionens huvudsakliga ansvarsområden finns ett antal stöd- och ledningsfunktioner. Dessa ska bistå organisationen att uppnå ambitionerna inom dessa områden på ett kostnadseffektivt sätt.

Regionstyrelsen

Regionstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av regionens angelägenheter samt ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet. Det innebär att regionstyrelsen utövar uppsiktsplikt över övriga nämnder och överser att nämnderna fullgör sina åligganden utifrån regionfullmäktiges beslut samt enligt lag och andra författningar. Regionstyrelsen ska även ta initiativ för en effektiv förvaltning och utveckling av regionens verksamheter. Styrelsen har ett särskilt ansvar att bereda eller yttra sig i ärenden som ska handläggas av regionfullmäktige, ha hand om den ekonomiska förvaltningen och verkställa fullmäktiges beslut.

Regionstyrelsens ägarutskott fullgör vissa av styrelsens uppgifter av övergripande regiongemensamma och principiella frågor som ägarstyrning, verksamhets- och ekonomistyrning, ekonomi- och finansförvaltning, investeringar samt samordning.

Utskottet ansvar för förvaltningen Koncernkontoret. Mot bakgrund av det bekymmersamma ekonomiska läget behöver såväl regionstyrelsen som ägarutskottet följa utvecklingen noga och vidta åtgärder om så krävs.

Fastigheter, service, logistik

Regionens lokaler ska vara ändamålsenliga och utgå från verksamheternas behov. Framtidens sjukvård behöver lokaler som klarar av att stödja hälso- och sjukvårdens omställning, som är långsiktigt hållbara och som är tillräckligt flexibla för att möta kraven från framtidens sjukvård. Det är viktigt att investeringar vid de enskilda sjukhusen ligger i linje med omställningen i vården och det samlade behovet i ett helhetsperspektiv av sjukvård. Planer kring sjukvårdens omställning måste gå hand i hand med planeringen av nya vårdbyggnader och återinvesteringar i nuvarande sjukhus. Miljömål 2030 ställer krav på ett hållbart byggande. Det pågår många projekt inom byggbranschen för att nå ett hållbart byggande. Regionen ska stötta och vara delaktig i den typen av projekt. Byggnation i stål och betong innebär stor belastning på miljön. I vissa typer av sjukhusbyggnader är det svårt att ersätta betong i stommen, men målet är att i större utsträckning bygga hållbart, att återanvända byggmaterial och få till ett cirkulärt byggande. Träbyggnation ska uppmuntras där det är möjligt.

Investeringsberedningen måste utgå ifrån regiongemensamma behov. Vid renovering och nybyggnation ska egna lokaler användas i första hand när evakueringsbehov uppstår. Arbetet med att minska energiförbrukningen ska fortsätta. Arbetet med energieffektivisering och energiomställning behöver utvecklas ytterligare. Berörda verksamheter ska involveras vid ny- och ombyggnationer. Den medicinsktekniska utrustningen måste bli mer energisnål, framför allt genom att krav på energieffektivitet lyfts in i upphandling av ny utrustning. I egen verksamhet ska regionen halvera energianvändningen fram till 2030.

Projektet Sahlgrenska Life, som är tänkt att binda ihop Sahlgrenska sjukhuset med Sahlgrenska akademien, är en investering för framtidens vård och forskning. Genom att utveckla verksamheter och byggnader skapar Västra Götalandsregionen och Göteborgs universitet konkurrenskraftiga miljöer

för ledande forskning, utbildning, vård och innovation. Satsningen måste kontinuerligt följas upp utifrån kostnadskontroll.

Genom sina serviceverksamheter har regionen goda möjligheter att skapa en kostnadseffektiv organisation så att hela sjukvårdskedjan fungerar på ett bra sätt. Service- och fastighetsverksamheten får i huvudsak sina intäkter via avtal och betalning från olika utförare inom regionen för de tjänster som tillhandahålls. I serviceuppdraget ingår att avlasta vården. Tillsammans med sjukhusen kan detta uppfyllas genom att utveckla den vårdnära servicen så att vårdens resurser i högre grad kan användas till vårdproduktion. Kompetensen ska användas på ett klokt sätt och vilka arbetsuppgifter som vård- respektive servicepersonal utför behöver renodlas. Genom dialog med kunder, lyhörddhet, kontinuerligt förbättrings- och uppföljningsarbete skapas förutsättningar att leverera de tjänster och produkter som efterfrågas av kunder och ytterst invånare och patienter. Arbetet med uppgiftväxling för arbetsfördelning mellan vård- och servicepersonal behöver fortsätta.

En angelägen del i servicearbetet är en tillförlitlig logistik- och försörjningsstrategi. Inte minst under pandemin blev en trygg materialförsörjning till sjukvården mycket viktig. Som grund för arbetet ligger en strategi- och handlingsplan för logistik och försörjning som är fastställd.

Serviceverksamheten utförs till största delen i egen regi men också genom upphandling och i samarbete med kommuner. Strategiskt viktiga verksamheter ska utföras i egen regi, men tjänster som bedöms kunna utföras av andra kan upphandlas. God kvalitet och kostnadseffektivitet ska alltid prioriteras.

Ett samarbete med kommunerna i Västra Götaland genomförs inom serviceverksamheterna. Det omfattar bland annat hjälpmedelscentralerna och leverans av läkemedelsnära produkter. Ett utvecklat samarbete kan framöver även inkludera måltider inom äldrevården, lokalvård och distribution av skyddsmaterial till äldrevården.

Inköp och upphandling

Västra Götalandsregionen är en av Sveriges största inköpare, vilket skapar möjligheter att koncentrera sig på kvalitet, hållbarhet och kostnadseffektivitet. Ansvaret för inköp ligger på koncernkontoret för att regionen ska göra bra och kostnadseffektiva inköp. Det är viktigt att det finns en servicenivå, ett kvalitetsmedvetande och ett miljöansvar inom inköp som motsvarar högt ställda ambitioner i inköpspolicy och tillhörande riktlinjer.

Det är angeläget att det finns ett användarvänligt inköpssystem så att alla som avropar varor och tjänster kan arbeta smidigt. Det är också angeläget att spårbarheten i fakturahantering kan öka samt att fokus fortsatt är starkt på avtalstrohet. För att sänka kostnader och effektivisera verksamheten samt värna skattebetalarnas pengar behövs en bred översyn av regionens arbete med offentliga upphandlingar. Principen att upphandla vård utifrån antal utförda uppdrag behöver ses över. I översynen ska frågan om att göra det möjligt för mindre, lokala aktörer att lämna anbud hanteras.

Säkerhet och beredskap

De senaste årens omvärldsutveckling har gjort att säkerhet- och beredskapsfrågorna vuxit i omfattning och betydelse. Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget. Pandemin och kriget i Ukraina, men också sårbarheter som ställts på sin spets, till exempel elförsörjning, har bidragit till en ökad statlig ambitionsnivå inom området. Detta ställer krav på beredskapsutveckling inom regionens samtliga verksamhetsområden och behovet av fler övningar i samverkan med andra viktiga samhällsfunktioner. Sveriges totalförsvarsförmåga ska öka och det kommande medlemskapet i Nato kommer också att ställa krav på civil beredskap. Lagstiftning inom området har de senaste åren skärpts och ytterligare förändringar är på gång, där informationssäkerhet och digitala tjänster kan nämnas.

Investeringar inom såväl fastigheter som digital infrastruktur och system kommer framöver att på ett annat sätt än tidigare behöva beakta säkerhet och beredskapsaspekter. Under många år framöver kommer det krävas ett fortsatt utvecklingsarbete med fokus på regional risk och sårbarhetsanalys, kontinuitetsplaner och regional säkerhetsskyddsanalys samt cybersäkerhet och informationssäkerhet. En viktig utgångspunkt i detta arbete är den beslutade regionövergripande planen för utveckling av civilt försvar. Ägarutskottet, som krisledningsnämnd, har ett stort ansvar för att stärka och utveckla regionens fortsatta arbete kring säkerhet och beredskap.

IT och digitalisering

Västra Götalandsregionens kraftsamling för en ökad digitalisering är helt centralt. Utvecklingen av digitala tjänster bör prioriteras för de områden där digitalisering kan göra mest nytta. Därför behövs kunskap om gapet mellan vårdbehov och kapacitet och analysera vilka av patientens behov som kan omhändertas med digitala lösningar. Fokus behöver vara på digitala tjänster som möjliggör mer utan ökad resurstillgång samt effekthemtagning när nya digitala arbetssätt införs. Här har nämnder och styrelser ett ansvar att säkerställa detta. Under året ska arbetet påbörjas med att ta fram övergripande plan för utveckling av artificiell intelligens (AI) i regionens verksamhet.

Digitalisering är ett viktigt verktyg för att förbättra, effektivisera och utveckla verksamheter. Regionens kostnader för IS/IT beräknas öka med 30 % fram till 2027, vilket ligger i linje med beslutad budget och plan. Samtidigt är det helt centralt att digitaliseringen bidrar till att sänka kostnader, därför är det viktigt att effekthemtagningen säkras.

Västra Götalandsregionens medarbetare

Västra Götalandsregionen är Sveriges näst största arbetsgivare med drygt 50 000 medarbetare. Få om ens någon organisation i Europa har fler universitets- och högskoleutbildade medarbetare anställda och regionen har en stor samlad kompetens som kommer invånarna till del i våra verksamheter. Kompetensförsörjningen är en högt prioriterad strategisk fråga.

Västra Götalandsregionen ska vara en arbetsgivare som lätt kan behålla och rekrytera medarbetare med rätt kompetens. Bemanningsläget är på vissa håll bekymmersamt, bland annat avseende barnmorskor, sjuksköterskor, biomedicinska analytiker och personal inom psykiatrin.

Övergripande arbete och inriktning

Regionen ska arbeta aktivt för att skapa en bra arbetsmiljö och attraktiva arbetsplatser med målet att vara Sveriges mest attraktiva arbetsgivare. Ansvar och befogenheter ska ligga så långt ut i organisationen som möjligt, för att frigöra den kraft, kunskap, kreativitet och engagemang som finns hos medarbetarna. All personal inom hälso- och sjukvården måste ges möjlighet att arbeta med det de är utbildade för. Därför behövs exempelvis fler farmaceuter, vårdbiträden eller servicepersonal som kan utveckla och underlätta det dagliga arbetet.

En förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård är personal som arbetar på obekvämt arbetstid, som kvällar och helger. Därför måste vårdens personal få bättre förutsättningar, utökade möjligheter till kombinationstjänster, nya arbetstidsmodeller för personal som arbetar på obekväma arbetstider, fungerande IT-system och förbättrad arbetsmiljö.

Kompetens och erfarenhet ska löna sig

Förra mandatperioden gjordes stora satsningar på att skapa bättre förutsättningar för att behålla och rekrytera de personalgrupper som regionen har störst brist på inom vården och samtidigt premiera erfarenhet och kontinuitet. Satsningar genomfördes på höjd OB-ersättning under nätter och helger, 700 miljoner kronor i särskild lönesatsning för konkurrenskraftiga och jämställda löner samt en särskild satsning på höjda grundlöner inom dygnet-runt-vården med fokus på stärkta möjligheter till löneutveckling och ökad lönespridning. Satsningarna ligger kvar och är nivåhöjande. Resultatet är kraftigt höjda medellöner för svårrekryterade grupper inom hälso- och sjukvården. Utgångspunkten är att kompetens och erfarenhet och ansvarstagande ska återspeglas i lönekuvertet och att det finns en lönespridning. Medarbetarpolitiken måste fokusera på konkurrenskraftiga löner och goda arbetsvillkor som skapar förutsättningar för ökad kontinuitet och stärkta möjligheter till kompetensförsörjning.

Det finns ytterligare vårdnära yrkesgrupper där regionen som arbetsgivare har svårigheter att behålla och rekrytera personal och som bör prioriteras i nästa steg. Det är viktigt att fortsatt utveckla incitament för att ta de tunga arbetspassen eller att utbilda sig inom sjukvårdens bristyrken. Vi måste också fortsätta arbeta för jämställda löner mellan kvinnor och män i vårdens yrken.

Samordnad utbildning, kompetensutveckling och kompetensförsörjning

Med sina många anställda, ofta med hög grad av specialistkunskaper, är Västra Götalandsregionen starkt beroende av en fungerande kompetensförsörjning. Därför måste regionen arbeta tillsammans med utbildningsanordnarna för att säkerställa att tillgången till grundutbildad personal är tillräcklig för de behov som regionen har. Möjligheterna att göra karriär måste stärkas. Detta ska ske lokalt och sjukhusen bör tillämpa kompetenstrappor eller liknande modeller för att tydliggöra vårdpersonalens

karriärvägar och bejaka ett större lönespann baserat på erfarenhet och kompetens. Nationella regelverk får inte underminera regionens möjligheter till kompetensförsörjning. Exempelvis rekrytering av utländska läkare och sjuksköterskor måste fortsatt vara möjligt.

Västra Götalandsregionens kapacitet att ta emot studerande för utbildning och praktik måste vara hög, nyttjas optimalt och med god kvalitet. Det finns ett uppdämt behov av verksamhetsförlagd utbildning (VFU), samtidigt som uppskjuten planerad vård måste omhändertas. Detta ställer krav på nya rutiner och arbetssätt för att nyttja alla tillgängliga resurser i form av handledning på bästa sätt, på samordning och samverkan i befintliga strukturer och utveckling av nya lärmiljöer, såsom till exempel simuleringscenter och utbildningsvårdcentraler. I detta arbete kan senior kompetens vara en viktig del, men även deltidsanställningar för till exempel sjuksköterskestudenter under utbildningstiden som på så sätt lär sig jobbet på jobbet. Samarbetet med såväl primärvården, sjukhusen, som kommunerna och privata vårdgivare, måste stärkas för att finna möjliga samverkansmöjligheter gällande utbildning och auskultation.

För att öka andelen allmänspecialister ska regionen genomföra insatser som stimulerar fler läkarstudenter att välja allmänmedicin, tillskapa fler utbildningsplatser och goda förutsättningar för handledning. Det ska vara enkelt för läkare som redan har en annan specialiseringsriktning att komplettera med allmänmedicin. Möjligheten till snabbspår för läkare att dubbelspecialisera sig inom allmänmedicin och erbjuda specialistlön under tiden ska stärkas.

Anställda sjuksköterskor och andra personalkategorier, ska ges möjligheten att specialisera sig med lön under utbildningen. Nyanställda undersköterskor, skötare och barnsköterskor ska erbjudas en förstärkt yrkesintroduktion bland annat för att bygga yrkesidentiteten och öka tryggheten för dessa personalgrupper. Kombinationstjänster mellan sjukvården och kommunerna ska utvecklas. Genom att arbeta några månader i taget på varje ställe skapas förståelse för vad som görs på respektive arbetsplats och om hur vårdkedjan kan och ska förbättras, vilket stärker kvaliteten och patientsäkerheten. Dessutom ger det personalen möjlighet till en attraktiv anställningsform. Vårdköer och stängda vårdplatser beror till stor del på brist på vissa personalkategorier. Därför måste möjligheter skapas för regionens anställda till bisysslor, så att de som vill och kan bidra ges möjligheten.

En god arbetsmiljö

En god arbetsmiljö, såväl fysisk som digital, är central för att möta dagens och morgondagens utmaningar. Utifrån analys av den avgångsenkät som genomförts i regionen kan vi konstatera att den organisatoriska arbetsmiljön brister. Det framhålls av såväl medarbetare som av chefer som slutar sin anställning. I huvudsak handlar det om dåliga förutsättningar för ett gott ledarskap och otydliga mandat att påverka arbetet.

Arbetsmiljön måste därför vara i fokus. Det innebär att förändringar måste göras för mer flexibel organisation och lönesättning. Verksamheterna behöver kunna fokusera på sitt kärnuppdrag och själva kunna utveckla och förbättra sin verksamhet. Regionen ska fokusera på att rekrytera och behålla personal, eftersom nyckelfaktorer för en bra arbetsmiljö är en rimlig arbetsbelastning med tillräckligt många kollegor som kan göra jobbet. Återhämtning, i formen av sömn, vila, pauser och aktivitet, men också variation i arbetet gällande tempo, uppgifter och plats att arbeta, är centrala delar av det organisatoriska arbetsmiljöarbetet. En viktig del i detta är att skapa förutsättningar för ett bra chefskap, inte minst gäller det för första linjens chefer där ansvar och mandat behöver hänga ihop. HR- och ekonomifunktioner ska stödja chefer, inte ta över deras arbete.

Hållbarhet

Västra Götalandsregionen har som offentlig aktör och som en av Sveriges största arbetsgivare ett stort ansvar samt möjlighet att agera som en föregångare i miljö- och klimatarbetet. Det handlar om hur våra gemensamma resurser brukas på ett hållbart sätt.

Miljömål 2030 och Mål för social hållbarhet 2030 samlar både regionens ambitioner och prioriteringar inom ekologisk och social hållbarhet. Regionens hållbarhetsmål utgår ifrån de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Målen fastställer att regionen ska främja god hälsa och välbefinnande, arbetar för jämlikhet och lika rättigheter, skapar tillit, trygghet och delaktighet, arbetar resurseffektivt och giftfritt, ställer om till låg klimatpåverkan samt främjar biologisk mångfald och ekosystem.

Arbetet med social hållbarhet behöver framåt inriktas på att identifiera, analysera och åtgärda orättfärdiga skillnader i hälsa och livsvillkor för såväl invånare som medarbetare. Det handlar om att utveckla av jämlikhetsdata, fortsatt arbete med tillgängliga miljöer och arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen. Hållbarhetsarbetet behöver kopplas till arbetet med omställningen av hälso- och sjukvården, då ett mer hälsofrämjande och förebyggande arbetssätt är en förutsättning för att klara det framtida vårdbehovet.

Hållbarhetsmålen ska integreras i regionens styr- och ledningsprocesser. För att nå målen krävs ett samordnat genomförande inom samtliga förvaltningar och bolag. Detta är ett arbete som regionstyrelsens hållbarhetsutskott behöver följa noga. I arbetet är det viktigt att även lyfta den ekonomiska dimensionen, då alla tre hänger ihop och är beroende av varandra.

Ekonomi

Svensk ekonomi befinner sig i ett tufft läge i en orolig omvärld och den svenska öppna ekonomin prövas. Hög inflation och stigande räntor pressar både hushåll och företag, effekter som för Sverige in i en lågkonjunktur. Samtidigt är arbetslösheten hög i jämförelse med andra europeiska länder och den riskerar att bita sig fast när företagens ekonomi pressas. Det gäller särskilt för utrikes födda som under lång tid stått utanför arbetsmarknaden. Prognosen för svensk ekonomi är bekymmersam, och det finns betydande risker för att utvecklingen blir sämre. En lägre efterfrågan i ekonomin kommer dessutom hålla tillbaka svensk export. Inflationen har stora skadeverkningar på samhällsekonomin i stort.

Det ekonomiska läget slår även mot Västra Götalandsregionen. Trots att skatteintäkterna fortsätter att öka under 2024 så kompenserar inte ökningen för regionens kostnader. Det handlar främst om ökade pensionskostnader. Den ekonomiska utvecklingen kommer kräva minskade utgifter, effektiviseringar och prioriteringar under 2024.

2023 gick kommuner och regioner från ett förmånsbestämt till avgiftsbestämt pensionssystem. Det innebär att pensionsavsättningarna höjs samtidigt som arbetsgivarna får ökade möjligheter att förutse uppkomna pensionskostnader framgent. Det är i grunden positivt. Men det nya systemet innebär för 2023 och för 2024, kraftigt ökade engångskostnader som dessutom förstärks av inflationen och ett höjt prisbasbelopp.

Liberalerna och GrönBlå Samverkan har under de senaste två mandatperioderna drivit en ansvarsfull ekonomisk politik. Det är en politik som har lett till att Västra Götaland i dag har ett stort eget kapital för att kunna hantera tillfälliga ekonomiska påfrestningar utan att den långsiktiga betalningsförmågan urholkas samt för att kunna freda den skattefinansierade verksamheten vid svåra tider. Västra Götalandsregionens soliditet har under de senaste åren förbättrats kraftigt, nettolikviditeten är positiv och kostnadsutvecklingen har sjunkit. Enligt kommunallagen får budgeten underbalanseras om det föreligger synnerliga skäl. Den tillfälliga och stora ökningen av pensionskostnader är ett sådant synnerligt skäl. Därför är en underbalansering av budgeten motiverad under 2024 för att hantera pensionskostnaderna. Enligt nu gällande prognos ser åren 2025 och 2026 betydligt bättre ut. För kommande år budgeteras det för överskott och för planperioden som helhet samt en förbättrad soliditet.

Den ekonomiska storm som nu slår mot välfärden måste ridas ut. Genom att underbalansera budgeten kan delar av den skattefinansierade verksamheten skonas. Genom ökad självfinansieringsgrad inom kollektivtrafiken, riktade anpassningar och kostnadsbesparingar kan hälso- och sjukvården och kulturen fredas. Det förutsätter dock att alla verksamheter anpassar sin verksamhet till planerad och beslutad budget.

Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden, Kulturnämnden och Revisionens ramar räknas upp med 2 %. Övriga nämnders ramar räknas upp med 1 %. Därutöver tillkommer särskilda satsningar.

I merparten av Västra Götalands 49 kommuner är skattesatserna högre än genomsnittet i Sverige. Dessutom är skillnaden stor mellan regionens kommuner. Tillsammans med den regionala skattesatsen på 11:48 öre per skattekrona byggs ett högt skattetryck som påverkar människors privatekonomi, det gäller särskilt de som har låga inkomster och småföretagare. Skattesatsen förslås därför vara oförändrad. En höjning av skatten skulle slå särskilt hårt mot utsatta grupper. Sammantaget kan vi konstatera att det kommer att krävas insatser både på kort och lång sikt under hela mandatperioden för att säkra regionens ekonomi och verksamhet.

Den svaga ekonomiska utvecklingen under 2024 kan inte hanteras med att enbart använda regionens reserver utan andra åtgärder kommer att krävas. En balanserad och ansvarfull ekonomisk politik behöver fortsatt vara grunden.

Skatteintäkter och generella statsbidrag

I reala termer växer skatteunderlaget med cirka en procent per år 2022–2026, att jämföra med de senaste tio årens genomsnitt på 1,6 procent. Trots den nominella tillväxten urholkas köpkraften kraftigt på grund av prisökningar. Sammantaget för perioden beräknas skatteunderlaget inte räcka till att finansiera en växande verksamhetsvolym i linje med den senaste tioårsperioden. Samtidigt är den demografiska utmaningen framöver större än tidigare, de i arbetsför ålder behöver försörja allt fler. Särskilt de ökade behoven av vård av äldre kommer kräva allt större resurser. Först 2025 väntas det reala skatteunderlaget vara uppe på 2022 års nivå.

Utöver generella statsbidrag och kommunalekonomiskt utjämningsbidrag beslutar staten om riktade statsbidrag. I budgetpropositionen för 2023 förstärktes det generella statsbidraget liksom vissa riktade satsningar, bland annat för att öka vårdkapaciteten. Eventuella nya statsbidrag för 2024 hanteras genom en kompletteringsbudget.

Fördelning av regionbidrag och satsningar under perioden

Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden

- Utredning strategi för regionens folkhälsoarbete, 1 mkr
- Utredning fast läkarkontakt inom psykiatri, 1 mkr
- Utredning remisskrav till akuten, 1 mkr
- Utredning studenters hälsa, 1 mkr

Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden

- Uppdaterad befolkningsökning, 260 mkr
- Satsning på primärvården, 200 mkr
- Utredning Vårdval Gynekologi, 1 mkr
- Förstärkning Jourcentral/jourmottagning, 20 mkr
- Mottagning för vård och hjälp vid sexuella övergrepp och våldtäkt, 15 mkr
- Utredning Vårdval mödravård, 1 mkr
- PCB-sanering SkaS, 12 mkr
- Fria besök hos sjuksköterska för personer över 65 år avvecklas, 15 mkr
- Kostnadskontroll Vårdval Rehab, 40 mkr
- Den riktade satsningen för uppdämt vårdbehov avslutas, 200 mkr

Delregionala nämnderna

- Utredning strategi för regionens folkhälsoarbete, 1 mkr

Miljö- och regionalutvecklingsnämnden

- Ökad finansiering av Botaniskas växthus, 15 mkr
- Satsning på biologisk mångfald, 10 mkr
- Fullföljda studier, 5 mkr
- Integrationspolitisk agenda, 10 mkr
- Minskning av allmänna projektmedel, 45,3 mkr
- Cirkulär möbelhantering, 13,5 mkr

Kulturnämnden

- Satsning Fria kulturlivet, 5 mkr
- Förstärkt finansiering Blåsmusik i Väst, 6 mkr
- Regional produktionsmiljö dans, 10 mkr (från 2025)
- Offensivt uppsökande bildningsuppdrag, 8 mkr

Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden

- Ökad självfinansieringsgrad för kollektivtrafiken med en prisjustering av taxorna på 2,6 %.
- Förstärkt intäktssäkring med 20 mkr

Regionstyrelsen

- Minskade kostnader HR, administration och kommunikation (koncernövergripande), 60 mkr

Personalutskottet

- Finansiering av det tredje året på satsningen Konkurrenskraftiga löner, 235 mkr

Tabellverk Regionbidrag

	2023	2024	Plan 2025	Plan 2026
Hälso- & sjukvård	48 286,0	49 533,5	50 825,6	52 118,6
Strategisk SN	78,2	82,9	84,6	86,3
Operativ SN	48 056,2	49 296,4	50 583,8	51 872,0
Delregionala nämnderna	151,6	154,2	157,2	160,4
DRN Norra	28,8	29,3	29,9	30,5
DRN Södra	23,7	24,2	24,7	25,2
DRN Östra	20,4	20,8	21,2	21,7
DRN Västra	24,6	25,1	25,6	26,1
DRN Göteborg	54,2	54,7	55,8	56,9
Regional utveckling	8 157,5	8 340,0	8 941,8	9 550,7
Miljö- och regionutvecklingsnämnden	923,7	914,2	932,4	951,1
Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden	6 089,9	6 240,1	6 789,9	7 355,7
Kulturnämnden	1 143,9	1 185,8	1 219,5	1 243,9
Serviceverksamheter	554,9	714,6	719,1	733,5
Styrelsen för fastighet, stöd och service	482,6	641,5	644,6	657,5
Styrelsen för logistik	51,4	51,9	52,9	54,0
Nämnd Hälsan & stressmedicin	21,0	21,2	21,6	22,1
Regiongemensamt	8 794,6	10 662,4	6 933,1	6 703,2
Regionfullmäktige	94,3	95,3	97,2	99,1
Regionstyrelsen	3 946,7	4 311,1	4 248,3	4 333,3
Regionstyrelsen	2 840,2	2 958,6	2 868,7	2 926,1
Personalutskottet	1 078,7	1 324,5	1 351,0	1 378,0
Hållbarhetsutskottet	27,8	28,0	28,6	29,2
Revisorskollegiet	26,9	27,4	28,0	28,5
Patientnämnderna	27,3	27,6	28,1	28,7
Arkivnämnden				
Koncernbanken	-302,1	-302,1	-302,1	-302,1
Moderförvaltningen	5 001,5	6 503,1	2 833,5	2 515,6
Summa	65 793,0	69 250,5	67 419,7	69 106,0

Fördelning av riktade statsbidrag

De riktade statsbidrag som regionen mottar ska i huvudsak hanteras av de nämnder som äger att fördela dem till regionens verksamheter.

Investeringar

Regionen behöver fortsätta investera och har stora reinvesteringsbehov framåt. Det gäller främst fastigheter, utrustning och fordon inom kollektivtrafiken samt immateriella anläggningstillgångar. Det är viktigt att säkerställa att större investeringar i fastigheter inte urholkar ekonomin. Något som kräver att både förvaltningar och koncernen har god ekonomi. Enligt gällande investeringsmodell är det regionstyrelsen som fastställer detaljerad investeringsplan och sedan beslutar om att godkänna genomförande. Det är därför viktigt att planerade investeringar i ett tidigt skede kan inrymmas i verksamheternas ekonomiska ramar.

Investeringsramar för 2024 och kommande år:

2024	2025	2026
6 000 mkr	6 500 mkr	6500 mkr

Det bedömda behovet av regionens investeringsbudget håller sig inom det nyckeltal som säger att avskrivningskostnadernas andel av skatteintäkter, bidrag från utjämningen och generella statsbidrag får vara max 6 procent under en tioårsperiod. Utifrån beslutade investeringar och befintliga tillgångar uppgår nyckeltalet till 5,5 procent.

Pensionsåtagandet

Regionens pensionskostnader ökade från 4,9 mdkr 2022 till 9,4 mdkr 2023, vilket är en kraftig ökning. Enligt prognosen ökar kostnaderna ytterligare 2024 till 10,6 mdkr för att sedan sjunka tillbaka till 5,3 mdkr 2025. Pensionskostnaderna, framför allt avsättningen till den förmånsbestämda avtalspensionen, påverkas till stor del av inflationen och därav följer att det är stora svängningar mellan åren och att prognoserna är mycket osäkra. Oavsett kommer pensionsåtagandet att öka under 2024. I årsredovisningen för 2022 uppgick pensionsåtagandet för perioden till 46 977 mnkr inklusive löneskatt. Pensionsåtagandet uppgår för perioden till 46 977 mnkr inklusive löneskatt, varav pensionsavsättningen utgör 25 320 mnkr och ansvarsförbindelsen 21 656 mnkr.

Likviditet

Västra Götalandsregionen ska ha god betalningsberedskap. Enligt årsredovisningen uppgår likviditeten 2022 till 22 093 mnkr, vilket är en ökning jämfört med 2021 med drygt 828 mkr. Likviditeten utgörs av 4 062 mnkr i aktiefonder, 16 315 mnkr i räntefonder och 1 716 mnkr på bankkonton. Västra Götalandsregionen har rating AAA från Standard & Poor's vilket ger goda förutsättningar för bra lånevillkor. Regionfullmäktige har fastställt tydliga regler kring regionens finanspolicy och upptagande av lån.

Eget kapital

Det egna kapitalet uppgick till 14 952 mnkr 2022. Pensionsförpliktelser som är intjänade före 1998 redovisas enligt blandmodellen utanför balansräkningen som en ansvarsförbindelse med 21 656 mnkr. Om dessa förpliktelser redovisats som pensionsskuld inom balansräkningen hade regionen redovisat ett negativt eget kapital. Detta innebär att det fortsatt finns ett behov av positiva resultat för att framöver finansiera regionens pensionsåtagande och kunna möta avvikelser i ekonomin.

Soliditet

Soliditeten, eget kapital i förhållande till totala tillgångar, är ett mått på regionens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av tillgångarna som finansieras med egna

medel. Soliditeten ökade 2022 till 22 procent. Ett rimligt mått för att skapa handlingsutrymme är en soliditet på 20 procent när hela pensionsåtagandet räknas med.

God ekonomisk hushållning

Regionens budget ska, enligt kommunallagen, upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. För att uppnå god ekonomisk hushållning övertid krävs ett överskott. Det behövs för att inflationsskydda det egna kapitalet, för att finansiera investeringar och pensionsutbetalningar. Ekonomiska marginaler behövs också för att möta konjunkturer, klara oväntade kostnader och genomföra utvecklingsinsatser. En viktig förutsättning för god ekonomisk hushållning är att bygga upp ekonomiska resurser under gynnsamma år för att klara år med vikande ekonomi. För en hållbar ekonomisk utveckling krävs en långsiktigt hanterbar nettokostnadsutveckling. Det innebär att takten för nettokostnaderna inte ska överstiga prognoserna för intäkter från skatter, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning.

Ekonomisk inriktning för Västra Götalandsregionen

Den övergripande ekonomiska inriktningen är att ha en god resultatutveckling och finansiell kapacitet samt präglas av god ekonomisk riskhantering och kontroll. Ekonomiska överskott är nödvändiga för att bygga upp den finansiella kapaciteten inför kommande år, och för att säkra en god resultatutveckling krävs en effektiv hantering av uppkomna risker och kontroll över den ekonomiska utvecklingen. Budgetföljsamhet och en ändamålsenlig ekonomistyrning är avgörande för detta. Den finansiella kapaciteten är central för att regionen ska kunna betala medarbetarnas framtida pensioner och ett visst överskott i den löpande driften krävs för att investeringsutgifter inte ska leda till en allt för kraftig skuldsättning. De finansiella målen bygger på denna övergripande ekonomiska inriktning.

Finansiella mål

- Kassalikviditeten ska överstiga 100 procent.
- Förvaltad pensionskapital ska på sikt täcka det totala pensionsåtagandet.
- Avskrivningskostnaderna som årlig andel av intäkter från skatt, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning ska inte överstiga 6 procent under en rullande tioårsperiod.
- Budgetavvikelsen ska understiga en procent.

Resultaträkning (mnkr)	2024	2025	2026
Verksamhetens intäkter, inkl riktade statsbidrag	15 150	15 529	15 917
varav riktade statsbidrag	2 700	2 754	2 809
Verksamhetens kostnader, exkl av- och nedskrivningar	-78 040	-78 241	-80 181
Avskrivningar och nedskrivningar	-3 397	3 562	-4 000
Verksamhetens nettokostnad	-66 287	-66 274	-68 264
Skatteintäkter	54 285	56 923	59 564
Kommunalekonomisk utjämning inkl generella statsbidrag	13 351 1	3 328	13 483
varav generella statsbidrag	6 254	6 303	6 429
Finansiella intäkter	70	70	70
Finansiella kostnader	-2 899	-1 216	-911
ÅRETS RESULTAT	-1 480	2 832	3 941

Balansräkning (mnkr)	2024	2025	2026
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	1 196	1 337	1 445
Byggnader och Mark	26 020	27 030	28 356
Maskiner och inventarier	12 465	13 835	16 192
Finansiella anläggningstillgångar	1 200	1 235	1 270
Summa anläggningstillgångar	40 881	43 437	47 263
Bidrag till infrastruktur	358	313	268
Omsättningstillgångar			
Förråd	600	600	600
Kortfristiga fordringar	7 300	7 500	7 700
Kortfristiga placeringar	23 751	24 538	24 793
Kassa och bank	500	500	500
Summa omsättningstillgångar	32 151	33 138	33 593
SUMMA TILLGÅNGAR	73 390	76 888	81 124
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Årets resultat	-1 480	2 832	3 941
Övrigt eget kapital	12 252	10 772	13 604
varav resultatutjämningsreserv	165	165	165
Summa eget kapital	10 772	13 604	17 545
Avsättningar			
Avsättning pensioner	36 661	38 374	39 005
Övriga avsättningar	4 380	4 230	4 080
Summa avsättningar	41 041	42 604	43 085
Skulder			
Långfristiga skulder	4 945	4 945	4 945
Kortfristiga skulder	16 632	15 736	15 549
Summa skulder	21 577	20 681	20 494
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	73 390	76 888	81 124

Förslag till beslut

Regionfullmäktige föreslås besluta följande:

1. Regionfullmäktige fastställer regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för 2024 i enlighet med föreliggande förslag till budget.
2. Regionfullmäktige fastställer den ekonomiska flerårsplanen för åren 2025 och 2026.
3. Regionfullmäktige fastställer i budgeten angivna prioriterade mål, fokusområden med uppdrag samt finansiella mål.
4. Regionfullmäktige fastställer skattesatsen för 2024 till 11:48 öre per skattekrona.
5. Regionstyrelsen bemyndigas att utifrån investeringsram om 6 000 mnkr fastställa investeringsplan och fördela låneramar för 2024.
6. Regionstyrelsen bemyndigas att fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art.
7. Regionstyrelsen bemyndigas att vid behov fastställa andra tidpunkter för uppdrag och detaljbudget.
8. Regionstyrelsen bemyndigas att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi.
9. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa fastighetsindex.
10. Regionstyrelsen får i uppdrag att besluta om tekniska planeringsanvisningar till nämnder och styrelser för 2024, 2025 och 2026 med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplan som grund.
11. Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ska senast 30 september fatta beslut om uppdrag, finansiering med mera till vårdens utförare för budgetåret 2024 samt för 2025 och 2026.
12. Miljö- och regionutvecklingsnämnden, Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden, och kulturnämnden ska senast 30 september 2023 fatta beslut om uppdrag, finansiering med mera till respektive verksamheter för åren 2024, 2025 och 2026. Andra ekonomiska frågor som påverkar annan förvaltning ska vara hanterade senast 31 augusti.
13. Nämnder och styrelser ska senast 30 november fastställa budget och verksamhetsplan för 2024 i enlighet med de uppdrag, inriktning och den finansiering som fastställts.
14. Nämnder och styrelser ska senast 30 november fastställa ekonomiska flerårsplaner och verksamhetsplaner för åren 2025 och 2026 i enlighet med de uppdrag, inriktning och den finansiering som fastställts.
15. Styrelsen för fastighet stöd och service och styrelsen för logistik ska senast den 30 september 2023 teckna serviceöverenskommelser med berörda verksamheter.

16. Regionstyrelsen får i uppdrag att, inom ramen för sin uppsiktspflicht, följa och granska hur styrelser och nämnder genomför sin budget för 2024 och planer för 2025 och 2026.
17. Regionfullmäktige uppdrar åt regionstyrelsen att påbörja ett utvecklingsarbete för att få mer långsiktighet i planeringen med inriktningen att fasa ut den ettåriga budgeten för utförarstyrelserna. Uppdrag och ekonomiska förutsättningar ska i stället utgå från flerårsplaneringen.
18. Regionfullmäktige fastställer och uppdrar till nämnder och styrelser att genomföra de beslut och uppdrag som anges i budgeten.
19. Regionfullmäktige fastställer i övrigt i budgeten angivna mål och fokusområden samt inriktningar för 2024 samt plan för 2025–2026

Liberalerna

Västra Götalandsregionen
Residenset, Regionstyrelsen, 462 80 Vänersborg

Följ oss i sociala medier:

vastsverige.liberalerna.se
facebook.com/liberalernavgr
twitter.com/liberalerna_vgr
instagram.com/liberalernavgr

